

N:o 84.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ecklesiastik boställsordning; gifven Stockholms slott den 6 mars 1908.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden och af ett i högsta domstolen fördt protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till ecklesiastik boställsordning.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Hugo Hammarskjöld.

Förslag

till

Ecklesiastik boställsordning.

Med upphäfvande af 26 kap. 2 § byggningsbalken och ändring af hvad skärskilda författningar innehålla häremot stridande förordnas som följer:

I Kap.

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

1 §.

1. Såsom boställen anses i denna boställsordning alla de hemman och lägenheter, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt biskopar, kyrkoherdar, komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter eller till prästänkesäten, äfvensom de hemman och lägenheter, hvilkas afkomst ingår till prästerlig lönereglerygsfond.

2. Boställen, som äro afsedda till löntagares bostad, kallas i denna författning bostadsboställen; och må för hvarje prästerlig befattning endast ett boställe såsom bostadsboställe anses. Öfriga boställen kallas löningsboställen.

2 §.

Bostadsboställen indelas i tre klasser; och omfattar
första klassen: bostadsboställen för biskopar;
andra klassen: bostadsboställen för kyrkoherdar;
tredje klassen: bostadsboställen för komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter.

II Kap.

Om laga hus.

3 §.

Å bostadsboställen, förenade med jordbruk, på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod, 6) hemlighus, 7) drängstuga, 8) vagnshus, 9) spannmålsbod, 10) redskaps-hus, 11) stall, 12) fåhus, 13) fårhus eller, å mindre boställen, i fåhuset anbringad särskild fårkätte, 14) svinhus och 15) en eller flera lador samt loge eller logar efter behovet, hvarjämte af synerätt må, där sådant pröfvas nödigt, å dessa boställen såsom laga hus ytterligare föreskrifvas: källare för rotfrukter samt en brunn för hushållet och en för ladugården eller i stället för brunn vattenledning.

4 §.

Bostadsboställen utan jordbruk på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, vara försedda med dessa laga hus; 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus, äfvensom 7) drängstuga, 8) stall och 9) vagnshus, de tre sist nämnda husen dock å andra och tredje klassernas bostadsboställen endast i det fall, att boställshafvaren för tjänsteresor behöfver hålla häst och åkdon. Erfordras å bostadsboställe utan jordbruk flera hus än nu är sagdt, må efter omständigheterna af synerätt föreskrifvas ytterligare något eller några af de i 3 § omförmälda hus.

5 §.

1. Där, i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet, skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, må fårhus eller svinhus kunna uteslutas.

2. Å bostadsboställe af tredje klassen må jämväl följande hus: visthus, bryggghus, drängstuga, vagnshus och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de pröfvas kunna undvaras.

6 §.

Löningsboställen bebyggas efter hvad för kronohemman är stadgadt, där ej dessa boställen antingen, såsom icke afsedda för jordbruk, erfordra

hus af särskild beskaffenhet, eller ock, såsom brukade gemensamt med bostadsboställen eller af annan anledning, af synerätt pröfvas kunna undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus.

7 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvar boställe föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant pröfvas lämpligt. I allmänhet bör dock undvikas sådant sammanförande af hus, att därigenom sammanblandning af boställshafvares och annans nybyggnads- och underhållsskyldighet uppstår.

Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara, så vidt möjligt, undvikas samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördyras.

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall fastställas af Kungl. Maj:t.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sju, högst tio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditjonsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. Vid eller i expeditjonsrummet inrättas, där det finnes vara af behovet påkalladt, ett brandfritt hvalf. Där i visst fall på grund af särskilda omständigheter sådant pröfvas skäligt, må boningsrummens antal nedsättas till lägst fem.

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt, i orten brukligt byggnadsämne. Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, minst tre meter höga, dock att å andra och tredje klassernas bostadsboställen rum å vinden må göras tre decimeter lägre; och skola bo-

ningsrummen i allmänhet vara försedda med ugnar af kakel; men äfven ugn eller spis af sten eller ugn af järn må kunna i något rum tillåtas. Framför eldstad anbringas plansten, plåt eller annan mot eld skyddande golfbetäckning. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras af ändamålsenliga byggnadsämnen efter ortens sed till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar. Stenfot å dessa hus göres minst tre decimeter hög ofvan jord.

3. Brygghus skall i allmänhet innehålla ett rum för brygd och tvätt samt ett rum för bak med bakugn i ettdera; dock må vid mindre bostadsboställen brygghus af endast ett rum med bakugn tillåtas.

4. Stall, fähus och färhus förses med skullar eller andra foderrum.

10 §.

Sätesbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätesbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus å bostadsboställen må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrifvas.

11 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å bostadsboställe, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligen behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

III Kap.

Om byggnads- och underhållsskyldigheten.

12 §.

För bostadsboställe af första klassen gälle hvad särskildt är förordnad i fråga om hvem skyldigheten att nybygga och underhålla därtill hörande laga hus åligger.

13 §.

Å andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet skola alla laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

14 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

15 §.

Å löningsboställen åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten boställshafvaren.

16 §.

Uppkommande brister å boställes insynade hus skola afhjälpas i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt.

17 §.

Nybyggnad af sätesbyggning eller visthus, bryggghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fåhus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe må icke företagas utan att synerätt därom beslutar; och må på bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet eller med dylikt boställe i sambruk förenadt löningsboställe nybyggnad af annat laga hus eller åtgärd, som i 20 § 2 mom. omförmäles, ej heller vidtagas af boställshafvare, utan att föreskrift därom meddelats af synerätt eller vid ekonomisk besiktning.

18 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda sådana till hans begagnande upplåtna hus, som af annan nybyggas och underhållas. Brister, som å dylika eller andra å boställe insynade hus genom boställshafvarens vanvård uppkomma, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

19 §.

1. I afseende på boställshafvares och församlings rätt att till nybyggnad och förbättring af boställes hus samt boställshafvares rätt att i öfrigt till husbehof använda boställes skogstillgång lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgad.

2. Andra å boställe tillgängliga byggnadsämnen, som icke äro att hänföra till den boställshafvaren ensam tillkommande afkastningen af bostället, må, där sådant kan ske utan men för bostället eller boställshafvaren, jämväl af annan nybyggnads- och underhållsskyldig användas till nybyggnad och förbättring å bostället. Förslår tillgången ej till både boställshafvares och annan byggnadsskyldigs behof, hafve boställshafvare bästa rätten.

20 §.

1. Vid nybyggnad af laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall den af synerätt vid arbetets godkännande fastställda kostnad godtgöras boställshafvaren af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för sådant ändamål inom pastoratet årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas; dock att vid nybyggnad i följd af brandskada dylik godtgörelse icke må utgå för den kostnad, som motsvarar uppburen brandskadeersättning eller, där sådan ej erhållits till fullt det belopp, hvartill det brända uppskattas, värdet af det brunna.

Omedelbart efter byggnadsarbetets godkännande skall godtgörelsen till boställshafvaren utbetalas af de inom pastoratet på sätt ofvan blifvit nämndt uppsamlade medlen. Hvad därvid tilläfsventyrs brister skall jämte ränta därå efter fem för hundra boställshafvaren tillhandahållas allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta.

Har, då boställshafvaren frånträder bostället, nybyggnadskostnaden icke blifvit på angifvet sätt till fullo godtgjord, skall det felande beloppet med ränta efter fem för hundra till boställshafvaren erläggas af efterträdaren, på hvilken företrädarens rätt gent emot pastoratet därefter öfvergår. För hvad af fordringsbeloppet bevisligen icke kunnat utfås hos efterträdaren behåller afträdande boställshafvaren sin rätt mot pastoratet.

2. Hvad sålunda stadgats om nybyggnadskostnad gälle ock om kostnad för förbättring af laga hus å de i 1 mom. omförmälda boställen, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning af plåt, skiffer, tegel eller

annat ämne af motsvarande hårdhet, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad.

3. Sedan nybyggnad eller förbättring, hvarom i denna § sägs, blifvit i behörig ordning beslutad, må boställshafvaren, till bestridande af kostnaden därför, erhålla förskott af de ersättningsmedel, som finnas inom pastoratet uppsamlade, därest han ställer fullgod säkerhet för det förskotterade beloppet.

21 §.

Kostnaden för underhåll af de laga husen å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk för- enadt löningsboställe skall, på sätt här nedan sägs, boställshafvaren godtgöras af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för detta ändamål inom pastoratet årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas.

Då boställshafvaren visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, skall godtgörelse för utgiften, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktning sinstrument för arbetet beräknade kostnad, omedelbarligen till boställshafvaren utbetalas af de inom pastoratet uppsamlade ersättningsmedlen. Har för arbete, som nu är sagdt, den beräknade kostnaden öfverskridits, eller har boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, äge han jämväl af ifrågasvarande ersättningsmedel bekomma godtgörelse för sådan utgift, så vidt densamma af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallad. I händelse underhållsarbete föranledts af brandskada, skall hvad i 20 § sägs i fråga om godtgörelse för sålunda orsakad kostnad äga motsvarande tillämpning.

Därest i förekommande fall de uppsamlade ersättningsmedlen icke förslå till godtgörelsens gäldande, skall bristen jämte ränta därå efter fem för hundra till boställshafvaren utbetalas efter hand som medel härför blifva tillgängliga.

Afträder boställshafvaren bostället, innan underhållskostnad, för hvilken han är berättigad till ersättning, blifvit till fullo godtgjord, skall det felande beloppet med ränta efter fem för hundra till honom erläggas af efterträdaren, som därefter inträder i sin företrädares rätt i förhållande till pastoratet. För hvad af fordringsbeloppet bevisligen icke kunnat utfås hos efterträdaren behåller afträdande boställshafvaren sin rätt mot pastoratet.

IV Kap.

Om andra byggnader än de laga husen.

22 §.

1. Finner synerätt, att på bostadsboställe eller därmed i sambruk för- enadt löningsboställe insynadt torp eller fäbodeställe bör bibehållas eller nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall boställs- hafvare där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten före- skrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyod- ling, som efter frihetsår återgår till boställe.

23 §.

Alla andra byggnader än de i 3, 4, 6 och 22 §§ omförmälda äro öfver- loppshus, hvilka, där ej tillträdaren vill behålla dem till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter, afträdaren äger rätt att bort- föra inom tid, som vid af- och tillträdessyn föreskrifves; vare dock pliktig att för byggnadsvirke, som hämtats från boställets skog och icke utgjorts af sådan andel i densammas afkastning, som, enligt hvad särskildt är stadgadt, i vissa fall kan, utöfver husbehovet, tillkomma boställshafvaren, utgifva ersättning till belopp, som synerätt bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar.

V Kap.

Om brandförsäkring.

24 §.

Alla hus, hvilkas nybyggnad åligger boställshafvare, vare han pliktig att uti allmänt brandförsäkringsverk eller brandstodsförening med regle- mente fastställdt af Kungl. Maj:t eller uti brandstodsförening för härad

eller län med reglemente fastställt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas. Öfver fullgörandet häraf hälle domkapitlet tillsyn, för hvilket ändamål boställshafvaren, såvida icke brandförsäkringsafgift är erlagd för all framtid, skall före början af hvarje försäkringsår till domkapitlet öfverlämna bevis, att meddelad försäkring är för det året gällande.

25 §.

Brandskadeersättning uppbäres af domkapitlet, som tillhandahåller boställshafvaren ersättningsbeloppet, hvarvid domkapitlet äger förordna, huruvida, innan lyftning får ske, säkerhet hos domkapitlet skall ställas för medlens användande till återställande af hvad genom branden blifvit förstördt.

26 §.

Brandskadeersättning, som boställshafvare lyftat, skall redovisas vid nästa ekonomiska besiktning eller husesyn.

27 §.

Boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada och bygge nytt upp för hvad som brunnit, utan rätt till godtgörelse för byggnadskostnaden i hvad den motsvarar värdet af det brunna.

VI Kap.

Om ägornas vård och bruk samt om fördelning till godtgörande på vissa år af kostnad eller förlust, som boställshafvare kan få vidkännas.

28 §.

Boställshafvare skall väl häfda samt i god växtkraft hålla boställes åker och äng, gräfva och vidmakthålla nödiga diken, efter hvad därom är stadgadt, samt, i öfverensstämmelse med den särskilda plan, som angående

befintliga hagmarkers ändamålsenliga skötsel må vara fastställd, röja och vårda sådana marker.

29 §.

1. Boställshafvare skall väl vårda och vidmakthålla trädgård. Om å bostadsboställe trädgård är otillräcklig eller alldeles saknas, bör, där det kan ske med fördel, den gamla utvidgas eller ny anläggas efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Vid nästpåföljande af- och tillträdessyn må, om synerätt finner afträdaren icke hafva innehaft bostället så länge, att afkastningen därunder kan anses hafva ersatt utvidgnings- eller anläggningskostnaden, denna kostnad till belopp af högst femhundra kronor fördelas af synerätt till godtgörande på viss tid, beräknad från den dag, utvidgningen eller anläggningen börjats, och till högst tio år efter dåvarande boställshafvares afträde.

2. I afseende på skogens skötsel och vård lände till efterrättelse hvad därom särskildt är stadgadt.

3. Torfmosse skall ändamålsenligt begagnas.

30 §.

1. Om hägnad i ägoskillnad mot annans jord gälle hvad därom är stadgadt. Den hägnad, boställshafvare åligger i ägoskillnad hålla, skall vid boställes afträdande aflämnas i fredgillt stånd.

2. Om på yrkande af granne boställshafvare måst deltaga i uppförande af nytt stängsel, och synerätt finner kostnaden för boställshafvarens andel däri uppgå till högre belopp, än han anses böra vidkännas, må hägnadskostnaden af synerätten fördelas till godtgörelse på det antal år, som pröfvas skäligt, dock icke öfverstigande tjugu, räknadt från den tid, då stängslet blifvit fullbordadt.

3. Inom boställes ägoområde vare boställshafvare ej förbunden att hålla hägnad; dock att hägnad, som vid hans tillträde funnits, skall fortfarande underhållas, intill dess vid syn eller ekonomisk besiktning annorlunda förordnas.

31 §.

1. I fråga om nyodling eller uppröjning af beteshage å boställes skogsmark gälle hvad därom särskildt är stadgadt.

2. Vill boställshafvare för tillämnad odling af kärr, mosse eller annan oländig mark, däraf i dess närvarande skick föga eller ingen afkomst kan

erhållas, tillförsäkra sig rätt till frihetsår, enligt hvad därom särskildt är stadgadt, göra anmälan om företaget hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som därefter iakttaget hvad gällande författningar i sådant fall föreskrifva. När frihetsår beviljas, bestämme Kungl. Maj:ts befallningshafvande, om och hvilka byggnader å den odlade lägenheten böra finnas. Virke till dessa byggnader afvensom till de för odlingen nödiga hägnader jämte erforderligt bränsle äger boställshafvaren under den tid, han innehar äfven själfva bostället, hämta från dess skogsafkastning; men sedan han afträdt bostället, åtnjuter han icke annan rätt till afkastning af skogen, än att därifrån, så vidt dåvarande innehafvare af bostället ändock kan från skogen få sitt virkesbehof fylldt, virke till hägnad i odlingslägenhetens yttergränser må tagas efter utsyning af vederbörande skogstjänstemän.

3. Vid frihetsårens slut skall den odlade lägenheten, till åker och äng behörigen häfdad, jämte erforderliga hägnader och byggnader i förvarligt skick till bostället afträdas utan ersättning; och skall i fråga om utrönandet af lägenhetens beskaffenhet tillämpas hvad angående syn mellan enskild jordägare och arrendator är stadgadt.

32 §.

Odling genom flåhackning och bränning af torf må icke verkställas utan särskildt därtill af Kungl. Maj:ts befallningshafvande gifvet tillstånd.

33 §.

1. Om fördelning till godtgörande på vissa år af den kostnad, boställshafvare kan hafva under sin besittningstid fått vidkännas med anledning af laga skifte, skogsindelning, deltagande i vattenafledningsföretag för samfällig jords odling eller förbättring, nybyggnad af kyrka eller andra allmänna hus, uppförande af broar eller anläggning af vägar, gälle hvad därom särskildt är stadgadt; och vare efterträdare ej skyldig att annorlunda än på grund af sådan fördelning vidkännas de kostnader, som i dessa afseenden bort utgå före hans tillträde af bostället.

2. Därest boställshafvare för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning, på en gång eller i särskilda poster, af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må denna vid nästföljande af- och tillträdessyn till godtgörande fördelas på vissa, högst tjugu år, räknade från den tid, då första inbetalningen skedde.

3. Har nybyggnad eller förbättring eller annan åtgärd, därför boställshafvare förklarats skyldig svara, blifvit af efterträdande boställshafvare verkställd, och kan det visas, att denne, utan egen försummelse, varit urständsat att hos företrädaren utfå den härför bestämda kostnadsersättning, må den förlust, hvilken sålunda uppstått för efterträdaren, efter synerätts pröfning fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år, räknade från denne boställshafvares tillträde.

4. Finnes vid af- och tillträdessyn, att afträdaren måst för nybyggnad af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å löningsboställe, som innehafves af biskop, eller för sådan förbättring af dessa hus, som afses i 20 § 2 mom., eller för uppförande af byggnader, hvarom i 22 § sägs, vidkännas större kostnad, än synerätt pröfvar motsvara för afträdarens besittningstid skälig utgift i berörda hänseende, må, där ej sådant fall, som i 3 mom. afses, är för handen, den öfverskjutande kostnaden så, som synerätten finner skäligt, fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år från nämnde boställshafvares frånträde af bostället.

I fråga om löningsboställe, som är i författningens ordning utarrenderadt, gälle hvad i arrendekontraktet härutinnan må vara stadgadt.

VII Kap.

Om öfverträdelse af nyttjanderätt till boställe.

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke kan räknas till dess årliga afkastning, må ej afhändas bostället, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren icke förr än vid afträdestiden från sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än fem år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrant öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet, utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas. Innan dylikt ärende afgöres, skall domkapitlets yttrande inhämtas. Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, foder öfver,

hembjude det efterträdaren. Vill han det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffats, priset bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

Utän hinder af hvad nu är sagdt må andra föreskrifter i afseende å gödsel och foder å boställe meddelas, när vid boställets utarrendering i författningsenlig ordning sådant pröfvas nödigt och lämpligt.

35 §.

Gör boställshafvare åverkan å bostället, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgadt.

VIII Kap.

Om af- och tillträde.

36 §.

1. Med afträdande af de löningsboställen, som skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, förhålles efter allmän lag.

2. Alla andra boställen afträdas såsom hittills den 1 maj; inrymme dock afträdaren från den 14 mars honom, som efter kommer, halfva husen med undantag af sätesbyggning, visthus, hushållskällare och brygghus.

37 §.

Året före boställes afträdande skall afträdaren, med bibehållande af förut tillämpad växtföljd, låta åt tillträdaren verkställa trädesbruk, höstplöjning, gräsfrö- och höstsädessådd mot ersättning, som, i brist af åsämjande, bestämmes af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 i fråga om val af sådana föreskrifver; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det

beslutet honom tillställdes. Om meddelande i beslutet af hänvisning för den missnöjde och om beslutets verkställighet skall hvad i 34 § är för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

38 §.

Är vid tiden för boställes afträdande icke bestämdt, hvem som kommer att tillträda bostället, skall domkapitlet föranstalta, att bostället emellertid varder behörigen brukadt och vårdadt, intill dess detsammes skötsel och vård kan af tillträdare öfvertagas.

39 §.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträdaren skyldig att, såvida icke sådant förhindras af omständigheter, till hvilka han icke varit vållande, utan ersättning tillhandahålla efterträdaren den efter vanliga förhållanden nödiga gödsel till första vår- och höstutsädet eller däremot i värde svarande myckenhet foder.

IX Kap.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

40 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna samt att boställshafvare ej genom sådan försummelse af nybyggnad eller underhåll, som kan förnärma boställets och efterträdarens rätt, ådrager bostället husröta. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmat, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 11 § föreskrifves, skall domkapitlet i behörig ordning öfverklaga beslutet.

41 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana finnas nödiga och sist å femte året

efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

42 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i händelse af särskildt behof äfven å annan tid hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

43 §.

Dessa besiktningar förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af kronofogden i orten, biträdd af två nämndemän, och i stad af magistratsperson med biträde af två utaf magistraten utsedde sakkunnige män. Dessa biträden kallas af förrättningsmannen.

Är kronofogden hindrad, förordne Kungl. Maj:ts befallningshafvande annan kronobetjänt att förrätta besiktningen.

44 §.

1. Såsom jäf mot förrättningsman gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om förrättningsman är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om förrättningsman eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svågerlag, som nämndt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att förrättningsman eller hans bemälde skyldeman, såsom medlem af församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har förrättningsman å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare, eller söker någon sak med förrättningsmannen eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet förrättningsman, att sådant jäf mot honom är, anmäle det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan förrättningsman.

45 §.

Förrättningsman utsätte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska

besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall förrättningsmannen om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å domkapitlets vägnar vid besiktningen närvara. Inom lika tid åligger det förrättningsmannen att, när församlingsrätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämmoordförande påkalla kyrkostämman för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas förrättningsmannen. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen till densamma af förrättningsmannen kallas.

47 §.

När förrättningsman bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § honom åligger, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

48 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot förrättningsman, skall han meddela beslut däröfver. Pröfvas jäfvet lagligt, inställes förrättningen, och göre förrättningsmannen anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan förrättningsman. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

49 §.

Vid besiktningen har förrättningsmannen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger boställshafvaren att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och för-

sedda med nödig brandredskap, hvarjämte boställshafvaren affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas; och anmärkes hvad därvid enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna endast genom bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utser förrättningsmannen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, efter boställshafvarens önskan lämpas, och bestämmer förrättningsmannen storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgör kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som från bostället erhållas, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Förordnande, som afses i 30 § 3 mom., gifves, när skäl därtill finnes.

8. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

9. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad, samt meddelas beslut därom.

10. Beslut i fråga om gäldandet af kostnaderna för förrättningen meddelas.

11. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall förrättningsmannen skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

50 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall den byggnadsskyldige till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, för annan byggnadsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmälde kontraktsprosten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställets och efterträdarens bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

51 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman erhålla för ekonomiska besiktningar reseersättning och dagtraktamente enligt hvad i gällande resereglemente bestämmes. Magistratsperson och konsistorieombud njuta reseersättning och dagtraktamente lika som kronofogde och de magistratsperson biträdande sakkunnige män lika som nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, skola gäldas å första klassens bostadsboställen och de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt förrättningsmannens bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

52 §.

Husesyn förrättas å tjänlig årstid, på landet af domare jämte minst två, högst sex nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

53 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

54 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, äfvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

55 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare.

2. A boställe, förenadt med jordbruk, skall sådan syn hållas året näst före afträdet, när så tidigt blifvit bestämdt, hvem som efter afträderen skall öfvertaga bostället. Kan syn ej det året hållas, må den äga rum under afträdesåret, sist inom sex månader efter afträdet.

3. A boställe utan jordbruk vare af- och tillträdessyn ej nödig, där ej nybyggnads- eller underhållsskyldighet åligger boställshafvaren, eller denne eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet åskar sådan syn, eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Af- och tillträdessyn bör äfven i dessa fall förrättas, där så kan ske, året före afträdet eller sist inom sex månader efter detsamma.

4. Då boställe för allmän kassas räkning stått under domkapitlets förvaltning, vare i anledning af dess afträde af- och tillträdessyn ej nödig, med mindre sådan syn å någondera sidan åskas; börande efterträdande boställshafvare, om han påyrkar syn, sist en månad efter tillträdet göra framställning därom hos domkapitlet. Mottager boställshafvare boställe af domkapitlet utan af- och tillträdessyn, svare sedan för allt hvad domkapitlet under dess besittningstid i afseende på boställets bebyggande, underhåll och vård ålegat.

56 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola, när af- och tillträdessyn åskas, därvid tillika insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits, samt gällande hushållningsplan för bostället tillhörig skog.

57 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten ej mindre utsätta tid för densamma och därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshafvande

med begäran vid af- och tillträdessyn, att, om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skogstjänsteman måtte förordnas att vid synen biträda, än äfven om tiden därför, minst två månader förut, underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämma för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid afträdadet boställe öfvertagas af domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då bör jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

58 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § dem åligger, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

59 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot förrättningsman gjordt jäf ogillats, och finner synerätten jäfsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

60 §.

Hvad i 49 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista ekonomiska besiktning eller husesyn hus, som bör finnas vid bostället, nybyggdt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blifvit afhjelpna, insynas, eller om det skall utdömas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas. Finnas därvid anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, hvarom synerätten då förordnar. Föreskrifves byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, efter tillträdarens önskan lämpas. Utdömes eller felas sätesbyggnad å bostadsboställe af första klassen, hänvisas vederbörande att föranstalta om ritning och hos Kungl. Maj:t söka fastställelse därå. Utdömes eller felas annat hus, bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya.

4. För den nybyggnad, hvars omfattning och beskaffenhet synerätt bestämmer, uppgör synerätten kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som från bostället erhållas, icke må beräknas annat värde, än synerätten pröfvar motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, afträdaren låtit komma sig till last i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd därå fordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningssätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Vinnes utredning därom, att åkerjordens behöriga gödning försummats, ålägges afträdaren att tillföra bostället gödningsämnen efter som behovet fordrar eller därför lämna ersättning.

8. Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, undersökes, huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, hvilka det

åligger afträdaren att bekosta. Förekommer härvid brist, förpliktas afträdaren att i godtgörelse därför deltaga i förhållande till den andel, han fått af behållen skogsafkastning tillgodonjuta. På lika sätt förfäres i fråga om kostnad för afhjälpande af anmärkt brist i afseende å skogsodlings- och andra arbeten för skogsskötselns främjande.

9. Vid godkännande af byggnadsarbete, därför godtgörelse skall till boställshafvaren utgå på sätt i 20 § finnes stadgadt, fastställer synerätten det belopp, som pröfvas hafva utgjort skäligen kostnad för berörda arbete.

10. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad, samt meddelas beslut därom.

11. Skall tillträdaren jämlikt bestämmelserna i 20 och 21 §§ till afträdaren utgifva ersättning för nybyggnad eller underhåll af boställets laga hus, lämnas erforderlig föreskrift därom.

12. Beslut meddelas om fördelning på vissa år af kostnad eller förlust i de fall, då sådan fördelning enligt denna författning är medgifven.

13. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

14. I allt annat, hvartill denna boställsordning föranleder, anställs undersökning och meddelas föreskrift.

61 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn af rätten blifvit bestämdt, skall, där så erfordras, emellan afträdare och tillträdare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.

2. Likviden, som inrättas efter hvad behovet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

62 §.

Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt. Efter afträdet må han ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af

det, som på honom ankommer, verkställas af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

63 §.

I det fall, som i 57 § 2 mom. afses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i afseende å befintliga brister, hvartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom äsamjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

64 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

65 §.

1. För husesyner njuta domare, nämnd och skogstjänsteman reseersättning och dagtraktamente enligt gällande resereglemente, ordförande och ledamot i rådstufvurätt samt konsistorieombud reseersättning och dagtraktamente, ordförande lika som häradshöfding, ledamot lika som nämndeman och konsistorieombud lika som kronofogde, samt biträdande byggnadskunnig person godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syneinstrumentet, som i 67 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af vederbörande boställshafvare och för hvarje annat boställe af pastoratet; dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten pröfvar skäligen, godtgöra boställshafvaren eller pastoratet hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas:

för bostadsboställe af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera;

för bostadsboställen af andra klassen och de löningsboställen, som af kyrkoherdar innehafvas, af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera; samt

för hvarje annat boställe af pastoratet.

66 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga kraft ägande beslut blifvit förelagdt, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhjelpna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, för annan nybyggnads- och underhållsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu är sagdt, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger församlingen eller efterträdande boställshafvare hos öfverexekutor påkalla verkställighet.

67 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträdandet till efterträdaren öfverlämnas.

X Kap.

Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

68 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet gälle äfven, där ej annorlunda är stadgadt, för arrendator eller brukare, som är i författningsenlig ordning antagen, samt, i tillämpliga delar, äfven för domkapitlet för den tid, domkapitlet för allmän kassas räkning innehafver boställe.

69 §.

Finner synerätt till boställe hörande jordbruk vara af så obetydlig omfattning, att för boställen med jordbruk gifna bestämmelser till större eller mindre del synas icke därå tillämpliga, äge synerätten förordna, om och i hvilken mån beträffande sådant boställe skola tillämpas för boställen utan jordbruk i denna boställsordning meddelade stadganden.

70 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, eller af sådant förordnande, som i 69 § sägs, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i dessa afseenden annorlunda förordna.

71 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämma beslutar.

72 §.

Då löntagare, som saknar visst boställe, är berättigad till fri bostad, skall bostadens beskaffenhet lämpas efter hvad därom för bostadsboställe af motsvarande klass är i denna boställsordning stadgadt.

73 §.

1. Denna boställsordning afser icke de bostadsboställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa.

2. Där eljest å viss ort eller för visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, i fråga om hvem nybyggnads- och underhållsskyldigheten åligger eller om fördelningen af densamma, ett annat förhållande äger rum, än som öfverensstämmar med hvad därom i allmänhet varit stadgadt, skall hvad sålunda hittills undantagsvis varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

74 §.

1. Denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1909.

2. Biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, vare ej mot sitt bestridande underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter i afseende på nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar.

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, trädt i kraft inom det

pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas, såvida icke annorlunda varder bestämdt genom öfverenskommelse, på sätt här nedan förmäles.

4. Där beträffande bostadsboställe af andra klassen på landet pastoratet med boställshafvaren öfverenskommer, att den pastoratet enligt lag åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet i afseende å laga hus vid bostället skall, sedan husen blifvit försatta i fullgodt stånd, mot ersättning öfverflyttas på boställshafvaren, innan löneroglering enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning inom pastoratet träder i kraft, begäres pastoratet laga syn för utrönande af den kostnad, som må föränledas af skyldighetens fullgörande. Synerätten skall därvid för hvart och ett af ifrågavarande hus dels meddela erforderliga föreskrifter om dess försäntande i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger, dels noggrant uppskatta den kostnad, som kan antagas sedermera böra utgå för den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighetens fullgörande under återstående del af då löpande lönerogleringsperiod; och skall synerätten afgifva utlåtande angående det belopp, hvartill kostnaden särskildt för nybyggnad och sådan förbättring, som i 20 § 2 mom. sägs, och särskildt för underhåll beräknas komma i medeltal årligen uppgå. Ansökning om stadfästelse af öfverenskommelsen göres hos Kungl. Maj:t, som i händelse af bifall till ansökningen fastställer ej mindre det ersättningsbelopp, hvilket intill lönerogleringsperiodens slut skall af pastoratet hvarje år erläggas för verkställande af nybyggnad och förbättring, som nyss är sagd, än äfven hvad pastoratet har att under samma tid årligen utgifva såsom ersättning för underhåll; skolande om dessa ersättningsmedels utgörande och förvaltning i tillämpliga delar gälla hvad i sådant afseende är stadgadt i lagen om reglering af prästerskapets aflöning. Har öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:ts stadfäst, skola i fråga om den nybyggnads- och underhållsskyldighet, som därigenom ålagts boställshafvare, bestämmelserna i 17, 20, 21, 49 och 60 §§ af denna boställsordning tillämpas.

5. Den rätt, som i följd af särskildt stadgande eller landssed på vissa orter hittills tillkommit afträdande boställshafvare att efter sitt afträde njuta skörden af den näst förut å bostället utsädda höstsäden, vare fortfarande gällande till förmån för löntagare, som utnämnts före den 1 januari 1909.

6. Hvad för vissa stift är i fråga om ersättning för odlingsarbeten å prästboställen genom särskilda kungl. bref stadgadt skall fortfarande tillämpas beträffande de odlingar, hvilka äro påbörjade före år 1909.

7. De laga hus, som blifvit uppförda innan denna boställsordning,

efter hvad nu är sagdt, skall tillämpas, må ej, där de enligt förut gällande stadganden äro godkända eller antagliga, utdömas därför, att de ej öfverensstämma med boställsordningen.

75 §.

1. Vid den af- och tillträdessyn, hvilken å bostadsboställe af första klassen eller löningsboställe, som innehafves af biskop, hålles närmast efter den 30 april 1909, skall synerätten dels, i den mån förhållandena sådant påkalla, enligt förut gällande stadganden bedöma afträdadarens nybyggnads- och underhållsskyldighet samt rättsförhållandet mellan honom och tillträdadaren, dels ock, så vidt stadgandet i 74 § 2 mom. medgifver, med tillämpning af denna boställsordning bestämma, hvilka laga hus böra å bostadsbostället finnas.

2. Önskar biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, att boställsordningen må för boställe, som han innehar, redan under hans besittningstid vinna fullständig tillämpning, göre anmälan därom vid husesyn; och meddele då synerätten i afseende å bostadsboställes laga hus sådan bestämmelse, som här ofvan omförmäles.

3. Dylik bestämmelse skall i afseende å de laga husen på hvarje bostadsboställe af andra eller tredje klassen och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe meddelas af synerätt vid den husesyn, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning bör af domkapitlet påkallas, då lönereglering enligt samma lag är i ordningen att företagas beträffande det pastorat, där bostället finnes.

När sådan syn, som nu är nämnd, första gången förrättas å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe, skall synerätten tillika meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att befintliga laga hus, beträffande hvilka nybyggnads- eller underhållsskyldighet kommer att efter ny lönereglerings inträdande åligga boställshafvaren, må varda före den nya löneregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. Synerätten pröfve ock, om och i hvad mån efter dittills gällande grunder och med inberäkning af den boställshafvaren vid synen ålagda nybyggnad af laga hus boställshafvaren bör anses hafva vid tiden för den nya löneregleringens inträdande byggt mer, än honom ålegat. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af pastoratet i enahanda ordning, som angående godtgörelse för nybyggnadskostnad är i 20 § stadgadt.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikären den, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 september 1907.

N ä r v a r a n d e :

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärenden TROLLE,
Statsråden: TINGSTEN,
ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
DYRSSEN,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
JUHLIN,
SWARTZ.

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde departementschefen, statsrådet Hammarskjöld, i underdånighet:

»På grund af motioner vid 1897 års Riksdag anhöll i skrifvelse den 5 maj samma år Riksdagen, att Eders Kungl. Maj:t måtte, bland annat, till Riksdagens godkännande framlägga förslag till de grunder, som ansåges böra blifva bestämmande vid reglerandet af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande lönerogleringar utlupit. I motiveringen till denna skrifvelse erinrades, att vid utredning för uppgörande af förslag till ny löneroglering borde äfven frågan om ändrade bestämmelser angående prästerskapets skyldighet att bygga och underhålla vissa hus å prästgårdar och komministersboställen blifva föremål för undersökning.

Enligt nådigt beslut den 22 oktober 1897 tillsatte Eders Kungl. Maj:t en särskild kommitté, den s. k. prästlönerogleringskommittén, för beredande af de i Riksdagens nämnda skrifvelse ifrågasatta författningarna.

Med underdånig skrifvelse den 17 augusti 1900 aflämnade denna kommitté betänkande jämte förslag dels till *ecklesiastik boställsordning* dels till *förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor* samt anförde därvid följande: Vid öfvervägande af de omständigheter, som kunde vara af vikt för bedömandet af prästerskapets löneförhållanden, hade kommittén fäst sin uppmärksamhet särskildt vid den af Riksdagen framhållna skyldighet för prästerskapet att nybygga och underhålla vissa boställshus. Kommittén hade därvid funnit, att största olägenheten af den byggnadsskyldighet, som för närvarande ålåge boställshafvarne, bestode däruti, att bördan af boställshusens nybyggnad så ojämnt och orättvist fördelades å de boställshafvare, som efter hvarandra begagnade boställets hus, och att denna olägenhet mest kännbart drabbade de boställshafvare, komministrarne, som på en gång hade den största byggnadsskyldigheten och den minsta förmågan att uppbära densamma. Kommittén hade tillika funnit, att den beräkning af boställsförmånens värde, som vore en nödvändig förutsättning för reglering af prästerskapets aflöning, ytterst berodde af byggnadsskyldighetens uppskattning, men att en sådan uppskattning omöjligen kunde blifva tillförlitlig, så länge denna skyldighet i verkligheten vore ytterst ojämnt fördelad å olika innehafvare af samma boställe. Det vore därför, enligt kommitténs uppfattning, ej blott med hänsyn därtill att ett af de allvarsammaste bekymren för det svagast aflönade prästerskapet måtte snarast möjligt undanröjas, utan än mera för de frandeles förestående lönereregleringarnas riktiga utförande af synnerlig vikt, att sådana anordningar kunde snart vidtagas, som medförde en jämn och rättvis fördelning af byggnadsskyldigheten. Därför hade kommittén ansett sig böra framlägga ofvannämnda båda författningsförslag, hvilka afsåge att, utan rubbning af byggnadsskyldighetens nuvarande fördelning mellan prästerskapet och socknemännen, åvägabringa en jämn fördelning af denna skyldighet mellan boställshafvaren och hans efterträdare och på samma gång förbereda den tillförlitliga uppskattning och reglering af byggnadskostnaden, som blefve erforderlig i samband med förestående lönereregleringar.

För vinnande af det sålunda angifna målet hade kommittén vid utarbetande af de framlagda författningsförslagen i främsta rummet byggt på en anordning, hvartill närmaste uppslaget gifvits i ett kammarkollegii utlåtande af den 5 maj 1893, nämligen inrättandet af byggnadslånekassor.

Enligt kommitténs förslag skulle för hvart och ett af rikets stift, utom Lunds och Visby, inrättas en ecklesiastik byggnadslånekassa, som skulle hafva till uppgift hufvudsakligen att anskaffa och till vederbörande

byggnadsskyldiga präster utlåna penningar till bestridande af kostnaderna för nybyggnad och vissa större förbättringar af laga hus vid de ecklesiastika bostadsboställena inom stiftet äfvensom att öfvervaka vård och underhåll af sådana hus samt tillse, att nybyggnad eller förbättring, för hvilken lån ifrågakomme, utfördes på ändamålsenligt och för hvarje särskildt boställe lämpligt sätt. Äfven byggnadsskyldiga pastorat och församlingar skulle emellertid, om de så önskade, kunna för bekostande af dem åliggande nybyggnad erhålla lån ur dessa kassor. För anskaffande af nödiga medel till utlåning skulle byggnadslånekassorna äga upptaga lån mot reverser eller tryckta, endast från vederbörande kassas sida uppsägbara obligationer, hvarom närmare bestämmelser vore att motse i reglementen, som komme att för de särskilda kassorna fastställas af Kungl. Maj:t. Ifrågakommande byggnadslån finge af kassorna åt vederbörande byggnadsskyldige utlämnas till bestridande af det kostnadsbelopp, synerätt för hvarje särskildt fall vid godkännande af fullgjordt byggnadsarbete bestämt. Byggnadslån borde återgäldas genom annuiter, så beräknade, att de komme att godtgöra vederbörande lånekassas ränteutgifter och amortera det utlånade kapitalet under tid, som motsvarade den antagna varaktigheten af den nybyggnad eller förbättring, för hvars bekostande lånet beviljats. Utom annuitererna för beviljade byggnadslån åläge, sedan ny lönereglering för ett pastorat vunnit tillämpning, innehafvare af ecklesiastik bostadsboställe inom pastoratet att för sådana laga hus, för hvilka annuitet ej utginge, årligen så länge detta förhållande fortfore till vederbörande byggnadslånekassa erlægga en på visst sätt beräknad byggnadsskyldighetsafgift såsom bidrag till betäckande af blifvande nybyggnadskostnad för berörda hus. Hvarje byggnadslånekassa skulle företrädas af en styrelse, bestående af minst tre ledamöter och lika många suppleanter, och till tjänsteman hos kassan borde af styrelsen förordnas en kamrerare. Byggnadslånekassas förvaltningskostnader skulle gäldas af prästerskapets löneregleringsfond till belopp, som Kungl. Maj:t för hvarje kassa fastställde.

Stadganden af nu angifvet innehåll funnos intagna i kommitténs förslag till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor. Kommittén hade emellertid ansett uppenbart, att boställshafvares rätt att för utförd nybyggnad upptaga lån, hvilkas annuiterer komme att framgent belasta bostället och följande tjänst innehafvare, förutsatte särskilda bestämmelser och en ganska noggrann kontroll till skyddande af såväl tjänstebefattningens som kassornas rätt och intressen. För att härutinnan bereda erforderlig ordning och trygghet kunde de bestämmelser, som i 18:de seklet införts om laga byggnadsskyldighet och om husesyner å prästgårdar och komministersboställen, icke vara tillfyllestgörande. De omsorgsfullt utarbetade

bestämmelser härom, hvilka af Eders Kungl. Maj:t genom nådiga propositioner åren 1889 och 1894 varit till Riksdagens pröfning framlagda, hade kommittén däremot ansett i allt väsentligt motsvara fordringarna på en ändamålsenlig boställsordning. Dock hade kommittén förmenat, att den af kommittén åsyftade regleringen af byggnadsskyldigheten icke borde göras beroende af samma vanskligheter, som vid föregående tillfällen hindrat antagandet af erkända förbättringar, och att förty alla tvisteämnen mellan församlingar och boställshafvare borde så vidt möjligt undvikas.

Kommitténs förslag till ecklesiastik boställsordning innehöll därför icke några bestämmelser om antalet, storleken och beskaffenheten af socknemännens laga hus eller om deras och boställshafvarnes inbördes förhållande; den nya boställsordningen skulle icke medföra någon ändring i hvad därutinnan gällde enligt lag eller häfd. Men i öfrigt upptog förslaget de stadganden rörande boställshusen, ägornas häfd, boställshafvarnes skyldigheter, husesyners förrättande m. m., som kommittén ansett behöfliga och hvilka till stor del öfverensstämde med det af Eders Kungl. Maj:t genom ofvannämnda propositioner för Riksdagen framlagda förslag till ecklesiastik boställsordning. De af kommittén vidtagna ändringar i sistnämnda förslag åsyftade hufvudsakligen att lämpa boställsordningens bestämmelser efter de med byggnadslånekassorna inträdande förhållanden.

Beträffande kommitténs underlåtenhet att föreslå nya lagbestämmelser rörande församlingarnas nybyggnads- och underhållsskyldighet anförde kommittén särskildt i sitt förenämnda betänkande, att denna underlåtenhet berott dels därpå att bestående förhållanden svårigen kunde rubbas under nu löpande löneregleringsperiod, dels därpå att kommittén ansett ordnandet af församlingarnas och prästerskapets byggnadsskyldighet för nästa löneregleringsperiod kunna och bära ske vid och genom löneregleringen; och sade sig kommittén hafva för afsikt att i sitt förslag om grunderna för de nya löneregleringarna intaga för detta ändamål erforderliga bestämmelser.

Sedan på grund af nådiga remisser dels kammarkollegium inkommit med underdånigt utlåtande öfver kommitténs förslag till ecklesiastik boställsordning och till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor samt därvid tillika öfverlämnat yttranden i ärendet af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län, med undantag af Kristianstads och Malmöhus län, äfvensom af rikets samtliga domkapitel och ett stort antal innehafvare af ordinarie prästerliga beställningar, dels högsta domstolen afgifvit yttrande öfver förslaget till ecklesiastik boställsordning, anmäldes båda de

ifrågavarande författningsförslagen inför Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1902.

Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet erinrade därvid till en början om nu gällande bestämmelser angående nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid de ecklesiastika boställena samt om de åtgärder, som före prästlöneregleringskommitténs tillsättande vidtagits för åstadkommande af en ecklesiastik boställsordning; och tillåter jag mig att allenast hänvisa till hvad departementschefen i dessa delar yttrade.

Beträffande prästlöneregleringskommitténs då föreliggande förslag tillstyrkte departementschefen antagande af förslaget om inrättande af byggnads-lånekassor såsom enligt hans mening innebärande en god utväg till afhjälpan eller lindrande af de olägenheter, som följde af nybyggnadskostnadens ojämma fördelning mellan de särskilda innehafvarne af ett boställe. Däremot kunde departementschefen icke dela kommitténs åsikt, att för befordrande af förslagets framgång andra viktiga frågor, som länge väntat på sin lösning, skulle skjutas å sido till en del därför, att det dittills visat sig svårt att beträffande dem åstadkomma enighet. Sålunda ansåg departementschefen nödvändigheten bjuda, att i boställsordningen intoges nya, tidsenliga stadganden om de laga husens storlek och beskaffenhet. Äfven en ny fördelning mellan församling och kyrkoherde af nybyggnads- och underhållsskyldigheten å prästgårdar på landet fann departementschefen vara af behovet påkallad. Den bestämmelse, som i sistnämnda afseende fanns intagen i 1894 års förslag till boställsordning och gick därpå ut, att pastoratet skulle nybygga och underhålla alla hus, som erfordrades för en passande bostad åt kyrkoherden, eller de s. k. bostadshusen, men att de hus, som behöfdes för boställets skötsel, de s. k. ladugårds- eller jordbrukshusen, borde nybyggas och underhållas af boställshafvaren, innefattade enligt departementschefens tanke en ändamålsenlig reglering af ifrågavarande skyldighet och syntes desto hellre böra inflyta i den nya boställsordningen, som densamma otvifvelaktigt skulle underlätta bostäl-lenas utarrendering, hvarom särskildt förslag framlagts af prästlöneregleringskommittén.

I öfverensstämmelse med de af föredragande departementschefen sålunda uttalade åsikter hade han låtit verkställa en omarbetning af kommitténs förslag till ecklesiastik boställsordning. Därvid hade i boställsordningen införts bestämmelser om storleken och beskaffenheten af de laga husen å bostadsboställen samt i 13 § meddelats ett stadgande af innehåll, att å andra klassens (kyrkoherdars) bostadsboställen på landet sjalfva bostadshusen skulle nybyggas och underhållas af pastoratet men öfriga laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren. Äfven åtskilliga detalj-

bestämmelser såväl i kommitténs förslag till boställsordning som i förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor hade omarbetats, hufvudsakligen med anledning af anmärkningar, som framstälts i de öfver förslagen afgifna yttrandena.

Med bifall till föredragandens därom gjorda hemställan beslöt Eders Kungl. Maj:t, ej mindre att nyssnämnda omarbetade förslag till ecklesiastik boställsordning skulle föreläggas Riksdagen till antagande, än äfven att Riksdagens yttrande skulle inhämtas öfver det omarbetade förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor; och blefvo i enlighet härmed särskilda nådiga propositioner aflättna till 1903 års Riksdag.

Båda propositionerna undergingo vid Riksdagen förberedande behandling af ett särskildt utskott.

Beträffande förslaget om inrättande af byggnadslånekassor ansåg sig utskottet icke kunna, åtminstone under dåvarande förhållanden och i den form, dessa låneinrättningar i det framlagda förslaget erhållit, förorda införande af detta system för bestridande af byggnadskostnaderna vid prästernas boställen. Utskottet anmärkte, att om utsikt skulle förefinnas till fördelaktig afsättning af obligationer för ifrågavarande ändamål, det blefve nödvändigt förebygga, att de särskilda lånekassorna genom obligationer af ett tiotal olika typer komme att konkurrera med hvarandra å lånemarknaden. Härför skulle enligt utskottets uppfattning erfordras inrättande af en centralanstalt, närmast i öfverensstämmelse med allmänna hypoteksbanken, hvilken skulle hafva till uppgift att ombesörja upplåningen och vid behof tillhandahålla stiftskassorna erforderliga medel för utlämnande af byggnadslån. Dessutom antog utskottet, att för vinnande af önskvärd kredit det blefve nödigt att bereda upplåningen stöd af statsgaranti i någon lämplig form, exempelvis sålunda, att staten lämnade den centrala upplåningsanstalten en garantifond i obligationer. Äfven om emellertid upplåningen anordnades på sådant sätt, vore det enligt utskottets mening icke antagligt, att lån för ifrågavarande ändamål skulle kunna erhållas efter så billiga räntevillkor, som på hvarje särskild tid vore å allmänna lånemarknaden gällande för statens obligationer. Och då den centrala upplåningsanstalten måste hållas skadeslös för möjligen af en eller annan anledning uppkommande förluster, hvadan densamma vid utlämnande af lån måste tillgodoföra sig en något högre ränta än den, som vid inlåningen betingats, skulle räntan å byggnadslånen säkerligen ej kunna hållas så låg, som prästlöneregleringskommittén antagit, eller efter 4 till 4 $\frac{1}{2}$ procent. I betraktande häraf och då vid bestämmande af amorteringsprocenten varaktigheten för de byggnadsarbeten, hvilka skulle bekostas genom byggnadslån, måste beräknas med stor försiktighet, så att dels all risk blefve

för byggnadslånekassorna utesluten därför, att amorteringstiden för ett erhållet lån icke hunnit gå till ända, innan den byggnad, för hvilken lånet erhållits, måste mot ny utbytas, och dels en framtida boställshafvare icke blefve jämsides med annuitetens utgörande alltför mycket betungad med reparationskostnader å en af ålder och röta hårdt medtagen byggnad, befarade utskottet, att annuiteten för ett boställe framdeles, sedan byggnadslån lämnats å boställshafvarens alla laga hus, möjligen kunde befinnas öfverstiga årliga genomsnittskostnaden för byggnadsskyldighetens utgörande enligt nu gällande ordning. Vidare framhöll utskottet, att förvaltningskostnaderna för de föreslagna kassorna skulle blifva afsevärdt höga, helst om, på sätt utskottet ansett nödigt, jämte stiftslånekassorna en centralanstalt för upplåningen inrättades. Slutligen omförmälde utskottet, hurusom därinom uttalats farhåga, att införande af det föreslagna lånesystemet med däraf följande, å boställena hvilande annuiteter måhända skulle kunna verka hindrande för en eller annan reform, som i afseende å byggnadsskyldigheten eller andra förhållanden vid de ecklesiastika boställena tilläfventyrs kunde i sammanhang med ny lönereglering för prästerskapet eller eljest framdeles finnas vara önskvärd. På grund af hvad sålunda anförts hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t anmäla, att Riksdagen ansett de föreslagna bestämmelserna angående ecklesiastika byggnadslånekassor icke böra utfärdas.

Vidkommande den föreslagna nya boställsordningen hade utskottet icke något hufvudsakligt att anmärka mot de i densamma intagna stadganden om boställshusens antal, storlek och beskaffenhet. I fråga om skyldigheten att nybygga och underhålla de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen uttalade utskottet den uppfattning, att i nuvarande ordning för denna skyldighets utgörande icke kunde, så länge nu gällande löneregleringar för prästerskapet ägde tillämpning, vidtagas någon mera genomgripande förändring, hvarigenom de vid löneregleringen fastställda förhållanden mellan präst och församling i ekonomiskt hänseende afsevärdt rubbades. Skulle någon sådan förändring genomföras, borde enligt utskottets uppfattning detta ske först i sammanhang med nya löneregleringar för prästerskapet. Då i det af Eders Kungl. Maj:t framlagda förslaget förhållandena vid de i stad belägna boställena och tredje klassens (komministrarnes) boställen på landet lämnats oförändrade, samt med den föreslagna regleringen å andra klassens boställen på landet allenast åsyftats att utan väsentlig rubbning i den proportion, i hvilken byggnadsskyldigheten vid dessa boställen i verkligheten utgjordes af boställshafvare och församlingar, dels upphäfva den till missförstånd och tvister ledande gemensamheten mellan pastor och socknemän i underhållsskyldigheten för

vissa hus å ifrågavarande boställen dels införa en lämpligare fördelning af de laga husen mellan pastor och församling, anslöt sig utskottet till Eders Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Däremot och då utskottet ansett sig ej kunna förorda inrättandet af de föreslagna ecklesiastika byggnadslånekassorna, kunde utskottet gifvetvis icke tillstyrka antagandet af de stadganden i boställsordningen, hvilka för sin tillämpning förutsatte dylika kassor. För åstadkommande af den jämna och rättvisa fördelning af byggnadsskyldigheten mellan de särskilda innehafvarne af ett boställe, som man velat vinna med tillhjälp af nämnda kassor, föreslog utskottet i stället införande i boställsordningen af bestämmelser om årsberäkning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de allmänna grunderna för de stadganden, som i sådant afseende funnits intagna i 1894 års förslag. I öfrigt föreslog utskottet vissa smärre ändringar i det till dess behandling öfverlämnade förslaget till boställsordning; och hemställde utskottet, att Riksdagen, med förklarande att Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke kunnat oförändradt antagas, ville för sin del antaga en ecklesiastisk boställsordning, affattad i enlighet med de af utskottet framställda förslag.

Vid den slutliga behandlingen af de nådiga propositionerna stannade Riksdagens båda kamrar i skiljaktiga beslut. I fråga om förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor godkände första kammaren en inom det särskilda utskottet afgifven reservation, åsyftande en anmälan för Eders Kungl. Maj:t därom, att Riksdagen vid granskning af berörda förslag endast funnit skäl till den erinran, dels att för vinnande af det med stiftskassorna afsedda ändamål vore en nödvändig förutsättning, att en centralanstalt inrättades, som hade att ombesörja upplåningen af de för stiftskassorna erforderliga medel, dels att för den upplåning, som af centralanstalten skulle ombesörjas, icke kunde undvaras stödet af statsgaranti i någon lämplig form. Andra kammaren däremot biföll särskilda utskottets hemställan i denna fråga. Hvad angår boställsordningen, biföll första kammaren det yrkande, som två ledamöter af särskilda utskottet i afgifven reservation framställt därom, att på det någon rubbning af bestående ordning för nybyggnads- och underhållsskyldighetens utgörande vid prästgårdarne på landet icke måtte ske, så länge nuvarande löneregleringar för prästerskapet vore gällande, 13 § 1 mom. i boställsordningen måtte erhålla en af reservanterna föreslagen lydelse, hvarmed de velat utmärka, att nuvarande fördelning mellan prästerskap och församlingar af nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid nämnda boställen skulle bibehållas. I öfrigt antog första kammaren Eders Kungl. Maj:s förslag till boställsordning, allenast med de af utskottet föreslagna ändringar,

hvilka ej ägde sammanhang med frågan om inrättande af byggnadskännekassor. Andra kammaren åter afslog hela det framlagda lagförslaget.

Den utgång, frågan om ecklesiastik boställsordning vid 1903 års Riksdag fick i andra kammaren, torde till väsentlig del hafva berott därpå, att man icke ville binda sig vid något positivt beslut i denna fråga, innan man vore i tillfälle att bedöma, huru boställsordningens bestämmelser skulle passa för de förhållanden, som komme att inträda med de förestående nya löneregleringarna för prästerskapet.

Nu föreligger prästlöneregleringskommitténs förslag angående grunderna för de nya löneregleringarna. Med underdånig skrifvelse den 19 juni 1903 har nämligen kommittén aflämnat betänkande jämte förslag till särskilda författningar angående reglering af prästerskapets aflöning och därmed sammanhängande frågor.

Enligt kommitténs förslag skola lönerna för prästerskapet inom hvarje pastorat, sedan nuvarande lönereglering upphört att gälla, regleras för allenast 20 år i sänder. Därvid bör hvarje innehafvare af ordinarie beställning, kyrkoherde eller komminister, erhålla, jämte fri bostad, aflöning i öfrigt, så beräknad, att honom därigenom beredes en, så vidt sig göra låter, efter tjänstegrad och ämbetsåligganden äfvensom lefnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärning.

Är bostadsboställe upplåtet åt innehafvare af viss prästerlig tjänst, skall afkastningen af sådant boställe beräknas såsom tillgång till bestridande af aflöningen för samma tjänst. Till bostadsboställe hänför kommittén i detta sammanhang äfven hemman eller lägenhet, som brukas i förening med dylikt boställe. Afkastningen af öfriga löningsboställen skall, så vidt ej boställe är af församling eller enskild person anslaget till aflöning åt prästerskapet inom visst pastorat, ingå till svenska kyrkans gemensamma aflöningstillgångar, hvilka enligt kommitténs förslag skola sammanföras i en särskild fond, kallad kyrkofonden.

Vid beräkning af bostadsboställes afkastning får den nämnd, som har att uppgöra förslag till lönereglering, icke afdraga boställshafvarens kostnader för byggnadsskyldighetens fullgörande å boställets laga hus. Anledningen till denna bestämmelse är, att kommittén ansett byggnadskostnaden böra vederbörande boställshafvare ersättas på annat sätt.

Härom yttrar kommittén i sitt betänkande bland annat: När i kommitténs nu framlagda förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning med afseende å måttet och beskaffenheten af prästerskapets löner uppställts den allmänna fordran att hvarje präst borde erhålla, jämte fri bostad, aflö-

ning i öfrigt, så beräknad, att honom därigenom beredd anständig bärgning, hade för visso icke någon ny grundsats blifvit uttalad, allenast ny formulering gifvits åt en, hvilken sedan länge varit erkänd. Äfven enligt nådiga förordningen angående allmänt ordnande af prästerskapets inkomster den 11 juli 1862 skulle hvarje tjänstgörande präst erhålla anständig bärgning. Bostadsförmånen, såsom en del af aflöningen, nämndes väl icke uttryckligen i sistberörda författning. Denna innehölle emellertid i 4 § det stadgande, att boställe, som vore afsedt att af löntagare bebos och brukas, skulle till en dess verkliga värde, *efter afdrag* för byggnadskostnaden, motsvarande inkomst beräknas. För den händelse nu afkastningen af bostadsboställe, *utan afdrag* af kostnaden för byggnadsskyldighetens fullgörande å boställets laga hus, beräknades såsom aflöningsförmån, *men en särskild post för bestridande af byggnadskostnaden tillades*, blefve ju prästerskapets inkomster och församlingarnas lönebidrag i båda fallen lika stora, endast med någon skiljaktighet i rubriceringen af aflöningsförmånerna. Utfördes löneregleringen riktigt, erhöles tjänstsinnehafvaren under alla förhållanden hvad, utöfver kostnaden för bostad, erfordrades för hans bärgning. I förra fallet — med nu gällande ordning — hade han att själf svara för sina boställshus, hvarför boställets afkastning beräknats så mycket lägre; i senare fallet skulle han få åt sig anvisadt ett särskildt byggnadsanslag, men boställets afkastning beräknas så mycket högre.

Sedan kommittén därefter i sagda betänkande framhållit, hurusom afdraget för byggnadskostnaden efter hittills gällande ordning sällan kunnat rätt beräknas, samt att för öfrigt en boställshafvare sällan torde visa den förtänksamhet, att han uppsparade hvad af boställsafkastningen beräknats utgöra ersättning för berörda kostnad, och att i allt fall en tillträdande boställshafvare icke ägde att räkna sig till godo hvad företräddaren, som undslupit nybyggnad, kunde hafva sålunda inbesparat, erinrar kommittén därom att kommittén dels, för afhjälpan i den mån sådant under innevarande löneregleringsperiod kunde ske af de olägenheter, som följde af nu gällande ordning för byggnadsskyldighetens utgörande vid prästerskapets boställen, framlagt sina ofvan omnämnda förslag till ecklesiastik boställsordning och till förordning om ecklesiastiska byggnadslånekassor dels och vid framläggande af dessa förslag uttalat, att ordnandet af församlingarnas och prästerskapets byggnadsskyldighet för nästa löneregleringsperiod enligt kommitténs uppfattning borde ske vid och genom löneregleringen och att för detta ändamål erforderliga bestämmelser vore att motse i kommitténs förslag angående grunderna för de nya löneregleringarna.

De sålunda utlofvade bestämmelserna finnas intagna i 25—29 §§ af

kommitténs förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning och äro af hufvudsakligen följande innehåll.

Då lönereglering är i ordningen att företagas beträffande pastorat, där bostadsboställe finnes, bör domkapitlet påkalla laga syn å sådant boställe för utrönande af den kostnad, som af byggnadsskyldighetens fullgörande därstädes föranledes. Synerätten skall, ehvad denna skyldighet åligger boställshafvaren, pastorat eller enskild församling, i fråga om hvarje laga hus å bostället noggrant uppskatta den kostnad för nybyggnad och underhåll, som med tillämpning af föreskrifterna i ecklesiastikboställsordning kan antagas bära utgå under de 20 år, för hvilka löneregleringen skall gälla. På grund af sålunda verkställd uppskattning afgifver synerätten utlåtande angående årliga medelbeloppet under löneregleringsperioden af ej mindre den kostnad för nybyggnad och underhåll, som bör för hvarje byggnadsskyldig beräknas, än äfven de byggnadsskyldighetsafgifter, hvilka må antagas komma att utgå. Beträffande laga hus, som det tillkommer boställshafvare att nybygga och underhålla, fastställer Kungl. Maj:t i sammanhang med pröfning af förslaget till lönereglering ej mindre det ersättningsbelopp, som under löneregleringsperioden skall hvarje år från pastoratet utgå för verkställande af nybyggnad och därmed likställd förbättring samt till gäldande af byggnadsskyldighetsafgifter, än äfven hvad pastoratet har att under samma tid årligen utgöra såsom ersättning för bestridande af underhållskostnad. Önskar pastorat, att dess nybyggnads- och underhållsskyldighet i fråga om de laga husen å bostadsboställe skall, då tillämpning af ny lönereglering vidtager, för framtiden af boställshafvaren mot ersättning fullgöras, bör pastoratet göra anmälan härom i det yrtrande, som pastoratet har att afgifva öfver löneregleringsförslaget. När lönereglering därefter fastställs, bestämmer Kungl. Maj:t hvarje gång för den tid, hvarunder löneregleringen skall gälla, särskildt beträffande nybyggnad och därmed likställd förbättring och särskildt i fråga om underhåll beloppet af den ersättning, som för angifna ändamål bör årligen utgifvas af pastoratet. Hvad sålunda stadgats om pastorat gäller äfven församling, som ensam ansvarar för byggnadsskyldighet å vissa boställshus. Ersättningsbelopp, som blifvit bestämdt till gäldande af kostnad för nybyggnad å bostadsboställe, skall af kyrkorådet för hvarje år inlevereras till stiftets byggnadslånekassa. Om summan af de ersättningsbelopp, som under löneregleringsperioden sålunda inflyta till byggnadslånekassan, öfverskjuter eller understiger summan af de annuiteter och byggnadsskyldighetsafgifter, hvilka fastställts att under samma tid utgå för boställets laga hus, skall öfverskottet eller bristen utjämnas därigenom, att ersättningen för byggnadsskyldighetens full-

görande under nästa löneregleringsperiod bestämmas med hänsyn till angifna förhållande. Årliga beloppet af den ersättning, som till bestridande af underhållskostnad blifvit fastställd, skall af kyrkorådet tillhandahållas boställshafvaren, i den mån han visar sig hafva gjort utgift för honom åliggande underhåll af laga hus. Hafva de till bestridande af underhållskostnad afsedda årliga ersättningsbeloppen ej till fulla tagits i anspråk af boställsinnehafvaren under löneregleringsperioden, äger pastoratet att fritt förfoga öfver återstoden. Skulle åter ersättningsbeloppen understiga hvad boställshafvaren måst för underhållet under löneregleringsperioden utgifva, är han icke berättigad till godtgörelse för bristen.

Härförutom har prästlöneregleringskommittén föreslagit vissa ändringar i och tillägg till de af kommittén framlagda förslagen till ecklesiastik boställsordning och till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor, hvilka ändringar och tillägg kommittén ansett erforderliga, därest byggnadsskyldigheten för nästa löneregleringsperiod skulle ordnas i enlighet med de af kommittén föreslagna grunder.

Sålunda har kommittén bland annat ått en bestämmelse i dess förslag till boställsordning gifvit följande, delvis förändrade innehåll, nämligen att om pastorat eller församling i den ordning, som stadgas i lagen angående reglering af prästerskapets aflöning, anmält önskan att dess nybyggnads- och underhållsskyldighet i fråga om laga hus å boställe skall fr. o. m. den tid, då tillämpning af ny lönereglering vidtager, fullgöras af boställshafvaren mot den ersättning, som i ty fall skall enligt samma lag utgå, åligger det boställshafvaren att efter angifna tid, sedan husen på pastoratets eller församlingens bekostnad blifvit, jämlikt beslut af synerätt, försatta i fullgodt skick, nybyggnads- och underhållsskyldigheten mot dylik ersättning för framtiden fullgöra; och skall, då på grund häraf nybyggnad eller därmed likställd förbättring blifvit verkställd, det kostnadsbelopp, synerätt vid arbetets godkännande bestämmer, betäckas genom lån från stiftets byggnadslånekassa. Vidare har kommittén i boställsordningen infört bestämmelser dels om skyldighet för boställshafvare att, därest af honom gjord utgift för underhåll af laga hus vid ekonomisk besiktning eller husesyn pröfvas icke hafva varit af behofvet påkallad, återbära hvad han till godtgörande af denna utgift uppburit hos kyrkorådet, dels därom att, för den händelse afträdande boställshafvare under sin besittningstid för nödigt underhåll af laga hus utgifvit sammanlagdt högre belopp, än som i löneregleringsresolutionen för samma tid beräknats såsom ersättning för bestridande af underhållskostnad, skall vid af- och tillträdessyn synerätten, om afträdaren det yrkar, taga i öfvervägande, huruvida de utgifter, som för dylikt underhåll kunna blifva erforderliga under återstående år

af lönereglingsperioden, må antagas understiga den för dessa år beräknade ersättning, och i sådant fall förklara afträdaren berättigad att, i den mån ersättningsmedlen blifva tillgängliga, af dem utfå hvad synerätten anser skäligt. I förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånkassor har kommittén tillagt erforderliga stadganden huruledes, sedan ny lönereglering vunnit tillämpning för en boställshafvare, annuiteterna för dennes byggnadslån och honom åliggande byggnadsskyldighetsafgifter skola gäldas direkt af de ersättningsbelopp, hvilka på grund af löneregleringen årligen för sådant ändamål af pastoratet utgöras. Därjämte har i fråga om byggnadslånkassas hufvudmän, hvilka enligt det ursprungliga förslaget skulle utgöras af vederbörande byggnadsskyldige präster samt de pastorat eller församlingar, som för erhållna byggnadslån ingått i kassan, vidtagits den förändring, att sedan ny lönereglering vunnit tillämpning i ett pastorat, upphör präst därstädes att vara hufvudman för kassan och tillkommer denna befogenhet pastoratet, äfven om lån från kassan icke af pastoratet erhållits. Jämväl i några andra punkter hafva de båda författningsförslagen undergått ändringar, som emellertid ej torde behöfva i detta sammanhang närmare omförmälas.

Såsom motiv för den föreslagna bestämmelsen om rätt för pastorat eller församling att få sin byggnadsskyldighet öfverflyttad på vederbörande boställshafvare anför kommittén bland annat följande: Olägenheterna af den nuvarande fördelningen mellan boställshafvare och pastorat af de laga husen å kyrkoherdeboställen på landet samt af gemensamheten i underhållet af pastoratets hus å samma boställen hade gjort det önskvärdt, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten beträffande samtliga laga hus blefve förenad i boställshafvarens hand. Men äfven när nybyggnads- och underhållsskyldigheten icke vore delad, utan helt och hållet ålåg pastoratet, borde det, enligt kommitténs åsikt, medgifvas pastoratet att öfverflytta sin skyldighet i angifna hänseende å boställshafvaren. Blefve en dylik rätt tillerkänd pastoratet — vare sig dess byggnadsskyldighet omfattade boställets alla laga hus eller endast en del af dem —, skulle helt visst många anledningar till missnöje och osämja mellan boställshafvaren och socknemännen undanröjas. Om jämväl tillsåges, att den ersättning, pastoratet finge sig ålagdt att utgifva till boställshafvaren för fullgörande af nybyggnads- och underhållsskyldigheten å pastoratets laga hus, fastställdes till ett oföränderligt belopp för hvarje år af lönereglingsperioden, skulle pastoratet genom en dylik utjämning af byggnadskostnaderna otvifvelaktigt vinna en ganska afsevärd fördel. Då en församling, hvilken tillsammans med annan församling bildade ett pastorat, fått sig ålagdt att ensam nybygga och underhålla ett eller flera hus å bostadsboställe, eller

då byggnadsskyldighet, hvilken åläge två eller flera till samma pastorat hörande församlingar, mellan dem på det sätt fördelats, att en hvar skulle nybygga och underhålla åtminstone ett särskildt laga hus, borde jämväl församling, som sålunda hade att ensam ansvara för viss byggnadsskyldighet, tillerkännas rätt att, om hon det önskade, i likhet med pastorat få denna skyldighet mot ersättning fullgjord af boställshafvaren. När arbete för nybyggnad eller underhåll sedermera erfordrades, behöfde boställshafvaren icke vidare vända sig till pastoratsborna med begäran om tillhandahållande af behöfliga medel, utan komme dessa att ställas till hans förfogande antingen genom byggnadslånekassan — vid nybyggnad och därmed likställd förbättring — eller genom kyrkorådet, då det vore fråga om vanliga reparationer. Beröringen mellan prästen och församlingens medlemmar i ekonomiska ting skulle därigenom så mycket som möjligt undvikas, helt visst till bådas trefnad.

Om förändringen i afseende å hufvudmannaskapets för byggnadslånekassorna yttrar kommittén i sin motivering följande: Därest prästerskapets skyldighet att nybygga alla eller vissa laga hus å bostadsboställe blefve, såsom kommittén föreslagit, på det sätt reglerad, att af pastoratet till stiftets byggnadslånekassa årligen inlevererades ett visst belopp till bestridande af kostnad för nybyggnad m. m., som åläge prästerskapet, vore det uppenbart, att prästerskapets ställning till byggnadslånekassorna icke blefve densamma, efter det de nya löneregleringarna börjat tillämpas, som under nu löpande löneregleringsperiod. Byggnadslånekassa skulle visserligen fortfarande tillhandahålla de för nybyggnad och därmed likställd förbättring af boställshafvares laga hus erforderliga penningar, liksom det äfven tillkomme boställshafvaren att, då lån för ifrågavarande ändamål från kassan utbetalades, afgifva förbindelse å lånet. Men boställshafvaren skulle i framtiden icke i någon mån beröras af lånets förräntning och amortering. För honom blefve det vid sådant förhållande i själfva verket likgiltigt, från hvilken penninganstalt byggnadskapitalet anskaffades samt huru samma anstalt förvaltades. Den förändrade ställning, prästerskapet sålunda komme att intaga till byggnadslånekassorna, måste återverka på prästerskapets rätt att deltaga i handhafvandet och öfvervakandet af kassornas förvaltning. Hufvudmannaskap för kassa borde alltså, efter det ny lönereglering vunnit tillämpning, uppdragas, icke åt byggnadsskyldige präster, utan åt vederbörande pastorat, som ju hade att gälda kostnaderna för fullgörande af boställshafvarens nybyggnadsskyldighet.

Att i sammanhang med fastställande af grunderna för ny reglering af prästerskapets aflöning äfven en ecklesiastik boställsordning bör utfärdas, innefattande fullständiga och tidsenliga stadganden rörande prästerskapets boställen, synes mig vara obestriddigt. Behovvet af en dylik författning har länge gjort sig gällande och äfven framkallat flera särskilda förslag i ämnet. Då likväl allt hitintills någon boställsordning ej kunnat utfärdas, har detta, såsom ofvan blifvit antydt, hufvudsakligen berott på svårigheten att under nu gällande löneregleringar för prästerskapet på ett tillfredsställande sätt ordna byggnadsskyldigheten vid boställena. För en kommande löneregleringsperiod borde lösningen af denna fråga ej möta lika stora svårigheter. Man bör ju nämligen vara oförlindrad att vid fastställande af nya grunder för prästerskapets aflöning göra de ändringar i afseende å boställsförmånens åtnjutande, hvilka kunna finnas lämpliga, och kan därefter afpassa boställsordningens bestämmelser.

Frågan om grunderna för reglerandet af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande löneregleringar utlupit, skall af mig i en snar framtid upptagas till behandling i hela dess vidd. Nu vill jag blott uttala min mening i de punkter, som äga sammanhang med den tilltänkta boställsordningen.

Hvad då angår de af prästlöneregleringskommittén föreslagna grunder för de nya löneregleringarna, så är jag till en början ense med kommittén om lämpligheten däraf, att löneregleringsperioden inskränkes till 20 år. Likaledes delar jag kommitténs åsikt, att afkastningen af bostadsboställe jämte därmed i sambruk förenadt löningsboställe bör bibehållas såsom en löneförmån för den prästman, till hvars bostad det förra bostället är afsedt; och jag anser mig jämväl kunna ansluta mig till kommitténs förslag, att afkastningen af de löningsboställen, hvilka ej brukas i förening med bostadsboställen, i regeln skall ingå till kyrkans gemensamma aflöningstillgångar.

Ett godt grepp finner jag kommittén hafva gjort, då densamma föreslagit, att den del af prästerlig boställshafvares aflöning, som är afsedd till betäckande af hans byggnadskostnader vid bostället, skall utgå i form af ett särskildt årligt anslag, som ej får användas för andra ändamål. Med en sådan anordning böra svårigheterna för en boställshafvare att fullgöra sin byggnadsskyldighet kunna väsentligt afhjälpas. Och för pastoren, som skola tillsläppa medlen för byggnadskostnadernas gäldande, ligger en stor fördel däri, att utgifterna under en löneregleringsperiod blifva fixerade till ett visst, årligen lika belopp.

Beträffande frågan, i hvilken omfattning nybyggnads- och underhållsskyldighet skall åligga kyrkoherdar och komministrar vid deras bostads-

boställen, kan man väl säga, att kommittén syftat därhän, att för framtiden alla laga hus vid dessa boställen skola nybyggas och underhållas af boställshafvarne. Kommittén har ju föreslagit, att pastorat och församlingar skulle berättigas att efter därom anmäld önskan få fullgörandet af deras nybyggnads- och underhållsskyldighet vid dylika boställen, sedan ny löneroglering trädt i tillämpning, öfverflyttadt på vederbörande boställshafvare. Att kyrkoherdar och komministrar på landet hafva att ansvara för hela byggnadsskyldigheten vid sina boställen, innebär enligt min uppfattning i och för sig icke något oegentligt eller olämpligt. Tvärtom medför en sådan anordning åtskilliga fördelar framför de förhållanden, som råda, då pastoratet bygger. Sålunda kunna vid förekommande byggnadsföretag boställshafvarens önskuingar och smak i många stycken lättare tillgodoses, misshälligheter och tvister mellan boställshafvaren och pastoratsborna undvikas och, om bostället utarrenderas, behöfver ej pastoratet inblandas i arrendeförhållandet. Det gäller blott att tillse det boställshafvaren af pastoratet erhåller tillbörlig godtgörelse för de kostnader, som äro förenade med byggnadsskyldighetens fullgörande.

Med denna uppfattning har jag ansett lämpligast, att byggnadsskyldigheten vid såväl kyrkoherdars som komministrars boställen på landet för kommande lönerogleringsperioder ordnas på det sätt, att boställshafvaren i regeln direkt åläggas att nybygga och underhålla alla laga hus men tillika tillförsäkras att af pastoratet erhålla godtgörelse för byggnadskostnaden. Detta sätt att reglera förhållandet har synts mig vara att föredraga framför det af prästlönerogleringskommittén föreslagna villkorliga förfarandet.

Att, på sätt kommittén velat, på boställshafvarne öfverflytta pastoratens och församlingarnas byggnadsskyldighet jämväl vid de i städerna belägna boställena, därtill finner jag ej skäl. Enligt min mening lämpar sig den nuvarande ordningen i afseende å dessa boställens bebyggande bättre för de förhållanden, som äro rådande i städerna; och mig veterligen har sättet för byggnadsskyldighetens fullgörande vid dessa boställen ej gifvit anledning till klagomål.

Kommittén har äfven i sina senast afgifna förslag vidhållit tanken på inrättande af ecklesiastika byggnadslånekassor. Dock har kommittén, såsom framgår af hvad jag redan anfört, uppmärksammat att, därest de af kommittén föreslagna grunder för de nya lönerogleringarna blefve antagna, prästerskapets ställning till kassorna framdeles skulle väsentligt förändras, och föreslagit, att hufvudmannaskapet för kassorna skulle, efter hand som de nya lönerogleringarna komme att vinna tillämpning, öfvergå från prästerna till pastoraten. Jag vill nu visserligen ej påstå, att icke

de ifrågasatta lånekassorna skulle kunna hafva någon uppgift att fylla och för prästerskapet medföra något gagn, äfven om prästernas byggnadsskyldighet för kommande lönerogleringsperioder ordnas så, som jag lika med kommittén anser böra ske, eller på det sätt, att boställshafvarnes byggnadskostnader skola gäldas af pastoraten medelst särskilda därför afsedda medel. Men det lär ej kunna förnekas, att under angifna förutsättning pastoraten blifva de egentliga intressenterna i kassorna; och jag kan för min del under samma förutsättning ej finna behovet af kassornas inrättande så stort, att det må anses utgöra tillräckligt skäl för vidtagande af denna ganska omfattande och kostsamma anordning.

I den 10 november 1905 afgifvet underdånigt utlåtande öfver kommitténs förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning har kammarkollegium antydt huruledes, äfven om anordningen med byggnadslånekassor ej skulle komma till stånd, en reglering af byggnadskostnaderna vid de ecklesiastika bostadsboställena i hufvudsaklig öfverensstämmelse med kommitténs förslag i allt fall kunde ske, om nämligen ett särskildt anslag för bestridande af boställshafvarnes nybyggnadskostnader, i likhet med hvad kommittén i fråga om underhållskostnader föreslagit, årligen afsattes och ställdes under vederbörande kyrkoråds förvaltning. Med anslutning härtill har jag tänkt mig, att saken skulle kunna ordnas på följande sätt.

I enlighet med hvad kommittén föreslagit bestämmas, vid fastställandet af löneroglering för visst pastorat, de belopp, hvilka skola af pastoratet årligen under lönerogleringsperioden utgifvas till godtgörande af vederbörande boställshafvares kostnader dels för nybyggnad och därmed likställd förbättring dels för underhåll af de laga husen å hvarje inom pastoratet beläget boställe af det slag, som nu är i fråga. Dessa medel böra af vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande samt få icke användas för andra ändamål än dem, för hvilka de äro afsedda. Det torde därför blifva nödigt, att kyrkorådet för hvarje boställe bokför särskildt de medel, som anslagits till gäldande af kostnader för nybyggnad och därmed likställda förbättringar, och särskildt hvad som afsetts till bestridande af underhållskostnader. Då nybyggnad eller större förbättring af boställshafvares laga hus förekommer, äger boställshafvaren att för den å byggnadsarbetet nedlagda kostnad, så vidt densamma af synerätt vid arbetets godkännande pröfvas skälig, erhålla godtgörelse af de medel, som för sådant ändamål finnas uppsamlade. Skulle i något fall tillräckliga medel för kostnadens fulla godtgörande ej finnas samlade, skall hvad som brister jämte ränta — hvilken synes mig lämpligen kunna bestämmas att utgå efter fem för hundra — tillhandahållas boställshafvaren allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta. Om boställshafvaren af

träder bostället, innan kostnad, hvarom nu är fråga, blifvit till fullo godtgjord, bör det felande beloppet med ränta till boställshafvaren erläggas af efterträdarken, som därefter inträder i sin företrädares rätt i förhållande till pastoratet. När byggnadsarbete af nu ifrågavarande slag blifvit i behörig ordning beslutadt, må boställshafvaren, som det åligger att utföra arbetet, kunna till byggnadskostnadens bestridande erhålla förskott af de medel, som för ändamålet finnas tillgängliga, därest han ställer säkerhet för det förskottrade beloppet. Beträffande kostnaden för underhållet af de laga husen förfares sålunda, att då boställshafvaren inför kyrkorådet visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, godtgörelse för denna utgift, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktningssinstrument för arbetet beräknade kostnad, skall till boställshafvaren omedelbarligen utbetalas af de till godtgörande af underhållskostnader afsedda medel, som finnas under kyrkorådets förvaltning, samt att, därest den beräknade kostnaden för sådant arbete, som nyss är sagdt, öfverskridits eller boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, han jämväl skall äga att af ifrågavarande ersättningsmedel bekomma godtgörelse för dylika utgifter, så vidt de af synerätt eller vid ekonomisk besiktning prövas hafva varit af behovet påkallade. I händelse af influtna medels otillräcklighet afvensom vid inträffande ombyte af boställshafvaren förhållas på enahanda sätt som i fråga om godtgörelse för nybyggnadskostnad.

Till förebyggande därpå, att de ersättningsmedel, som inom pastoraten uppsamlas, blifva använda till bekostande af onödiga eller olämpligt utförda byggnadsarbeten eller till godtgörande af större kostnader, än som för hvarje särskildt arbete kunna anses skäligen, har jag ansett lämpligen kunna i fråga om nybyggnad eller därmed likställd förbättring föreskrifvas, att dylikt arbete icke må företagas utan att beslut därom meddelats af synerätt eller — i fråga om mindre byggnadsföretag — vid ekonomisk besiktning, samt att verkställdt arbete af nu omfördt slag skall, innan boställshafvaren må uppbära godtgörelse därför, godkännas af synerätt, som i sammanhang därmed har att prövas, huruvida den af boställshafvaren å arbetet nedlagda kostnad må anses skälig, och till godtgörande fastställa det belopp, som prövas hafva utgjort skälig kostnad för arbetet. Hvad angår egentliga underhållsarbeten torde, jämte stadganden af det innehåll jag i fråga om dessa arbeten nyss angifvit, i förevarande afseende icke erfordras andra bestämmelser, än att vid husesyner och ekonomiska besiktningar skall — därest boställshafvaren efter nästföregående syn eller besiktning antingen för underhållsarbete, som blifvit i behörig ordning

föreskrifvet, utgifvit högre belopp än som för arbetet beräknats eller ock gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt — undersökning anställas, huruvida och i hvad mån dylika utgifter varit af behofvet påkallade samt beslut härom meddelas. Såsom villkor för att boställshafvare må kunna lyfta godtgörelse för verkställda underhållsarbeten kommer sålunda att gälla, att boställshafvarens utgifter för arbetet antingen ej öfverstigit den vid ekonomisk besiktning eller af synerätt vid meddelande af beslut om arbetets verkställande därför beräknade kostnad eller ock — därest nyssnämnda kostnad öfverskridits eller arbetet företagits utan föregånget åläggande — vid husesyn eller ekonomisk besiktning särskildt pröfvats och befunnits nödiga.

Den beräkning, som i sammanhang med uppgörande af förslag till löneroglering skall af synerätt verkställas rörande boställshafvares blifvande byggnadskostnader under lönerogleringsperioden, bör naturligtvis ske med största noggrannhet. Och i jämförelse med förhållandena vid uppgörandet af de nu gällande femtioåriga lönerogleringarna torde ifrågasvarande beräkning för de kommande, blott tjuuguåriga lönerogleringsperioderna kunna blifva ganska tillförlitlig. Dock förefinnes ju alltid den möjligheten, att det vid den tjuuguåriga periodens slut skall visa sig, att beräkningen icke fullt motsvarat verkligheten och att således summan af de ersättningsbelopp, hvilka vid lönerogleringens fastställande ålagts pastoratet att årligen utgifva, antingen öfverskjuter eller understiger summan af boställshafvarens faktiska byggnadskostnader. I sådant fall bör hänsyn till detta förhållande tagas vid nästföljande löneroglering, så att, om öfverskott finnes, detta tages i beräkning såsom en tillgång vid bestämmandet af pastoratets afgifter för den kommande lönerogleringsperioden och, därest brist föreligger, pastoratets afgifter för sistnämnda period bestämmas så mycket högre. Prästlönerogleringskommittén har beträffande de till bestridande af underhållskostnader afsedda ersättningsmedlen föreslagit, att öfverskott å dem vid slutet af en lönerogleringsperiod skulle få af pastoratet fritt disponeras och att, därest å andra sidan dessa medel befunnes understiga hvad boställshafvaren måst för underhåll under perioden utgifva, han ej skulle vara berättigad till godtgörelse för bristen. För min del finner jag intet skäl, hvarför ej öfverskott å sistnämnda slags medel skulle lika väl som öfverskott i fråga om nybyggnadsersättning tagas i antspråk för den kommande lönerogleringen; och då enligt den af mig föreslagna anordningen boställshafvares anspråk på godtgörelse för underhållsarbeten endast kunna afse kostnader, som af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvats och befunnits nödiga, skulle det enligt min mening vara obilligt att, därest ersättningsmedlen under en löneroglerings-

period ej skulle förslå till betäckande af de så beskaffade underhållskostnader, boställshafvaren under samma period fått vidkännas, därför afklippa hans rätt till godtgörelse.

Om förhållandena regleras så, som jag nu angifvit, torde de ifrågasatta byggnadslånekassorna i vanliga fall ej blifva behöfliga, sedan de nya lönerogleringarna trädt i tillämpning. Väl kan det inträffa, att en boställshafvare får sig ålagdt att utföra ett större byggnadsföretag i början af en lönerogleringsperiod, innan för byggnadskostnadens bestridande afsedda medel hunnit inom pastoratet samlas till något betydligare belopp; och då kunde det ju vara godt att hafva en byggnadslånekassa att tillita. Men att blott för sådana, såsom man väl får antaga, mera sällan inträffande undantagsfall organisera dylika kassor torde desto mindre kunna ifrågakomma, som vetskaper därom, att medel till godtgörande af hela byggnadskostnaden alltid i sinom tid komma att af pastoratet tillhandahållas, bör för boställshafvaren väsentligt underlätta anskaffandet af nödigt byggnadskapital.

Under innevarande lönerogleringsperiod skulle byggnadslånekassorna enligt kommitténs plan hufvudsakligen tjäna det syfte att medelst lindring i byggnadsskyldighetens börda bringa hjälp åt de svagast aflönade prästerna. Särskilda utskottet vid 1903 års Riksdag yttrade härom, att en sådan lindring torde kunna utan förmedling af lånekassor beredas genom anlåtande af befintliga fonders tillgångar, och påpekade hurusom endast med det belopp, som föreslagits att från prästerskapets lönerogleringsfond tagas till bestridande af kostnader för lånekassornas förvaltning, en ej ringa hjälp i förevarande afseende kunde lämnas. Genom särskilda, efter nämnda tid meddelade nådiga beslut hafva från prästerskapets lönerogleringsfond betydande belopp anvisats till understöd åt svagt aflönade prästmän; och allt fortfarande under innevarande lönerogleringsperiod torde hjälp kunna i afsevärd omfattning lämnas behöfvande präster genom sådana anslag. I allt fall torde väl knappast en så vidlyftig och ingripande anordning som inrättandet af ifrågavarande lånekassor böra vidtagas, om den icke är af behovet påkallad jämväl för de förhållanden, som komma att inträda med de nya lönerogleringarna.

På grund af hvad jag nu anført har jag ansett mig icke kunna numera förorda inrättandet af ecklesiastika byggnadslånekassor. Jag har i stället låtit omarbete det af Eders Kungl. Maj:t för 1903 års Riksdag framlagda för-

slaget till ecklesiastik boställsordning i enlighet med de af mig ofvan angifna grunder. Därvid har jag, så vidt möjligt, bibehållit boställsordningens bestämmelser vid den affattning, som åt dem gifvits af särskilda utskottet vid nämnda Riksdag. För de ändringar, jag vidtagit, torde jag nu få i korthet redogöra.

Enär i de fall, där boställshafvares byggnadskostnader skola godtgöras medelst särskildt för detta ändamål inom vederbörande pastorat uppsamlade medel, pastoraten, fastän de ej själfva äro byggnadsskyldiga, hafva intresse af att byggnadsföretag ej varda onödigt kostsamma, har den i 11 § meddelade bestämmelsen om iakttagande däraf, att den byggnadsskyldige eller framtida boställshafvare ej mer än nödigt betungas, ändrats sålunda, att hänsyn skall tagas därtill, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande. I öfrigt har stadgandet i 11 § ansetts böra utsträckas att afse hvarje fall, då vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å bostadsboställe; hvaremot, särskildt med hänsyn till bestämmelserna i 49 och 60 §§, det ansetts obehöfligt att i detta sammanhang särskildt nämna beslut om nybyggnad af laga hus och därmed likställda förbättringar.

13 och 14 §§, som handla om nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid andra och tredje klassernas bostadsboställen, hafva affattats i enlighet med de af mig förut angifna grunder.

För att paragrafföljden i särskilda utskottets förslag måtte så litet som möjligt rubbas, har 16 § delats på två paragrafer, så att dess båda moment nu upptagas, det första såsom § 16 och det andra såsom § 17. Här af har blifvit en följd, att 17 och 18 §§ i särskilda utskottets förslag nu upptagas såsom §§ 18 och 19.

Med Eders Kungl. Maj:t var särskilda utskottet ense därom, att nybyggnad af de i 16 § 2 mom. (numera 17 §) uppräknade större laga husen å bostadsboställen ej borde få ske utan att synerätt därom beslutat. Däremot ansåg utskottet, att därest förslaget om byggnadskostnadernas bestridande medelst lån från ecklesiastika byggnadslånekassor icke genomfördes, det borde lämnas vederbörande byggnadsskyldige obetaget att vid förefallande behof verkställa mindre nybyggnader och s. k. nybyggnadsreparationer utan att inhämta föreskrift därom vid syn eller ekonomisk besiktning, och uteslöt därför i sitt förslag senare delen af 2 mom. i 16 §. Såsom jag förut utvecklat, lär det blifva nödvändigt att vid de boställen, där boställshafvarens byggnadskostnader skola godtgöras medelst därför inom pastoratet afsatta medel, förebygga, att onödiga eller olämpliga byggnadsföretag komma till stånd. I sådant syfte har jag i § 17 — med

bibehållande af den angående större nybyggnadsföretag å bostadsboställen meddelade bestämmelsen, som jag för öfrigt utsträckt till att gälla äfven de med sådana boställen i sambruk förenade löningsboställen, då nämligen, så vidt jag kan finna, giltigt skäl ej förefinnes för att i förevarande afseende å dessa sistnämnda boställen tillämpa andra regler än å bostadsboställena — i fråga om andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet samt med dem förenade löningsboställen återupptagit det stadgande rörande mindre nybyggnader och nybyggnadsreparationer, hvilket i Eders Kungl. Maj:ts förslag fanns infördt i senare delen af ifrågavarande moment.

Med hänsyn särskildt till pastoratens intresse af att de boställshus, för hvilkas nybyggnad och underhåll boställshafvarne äga af pastoraten njuta godtgörelse, ej varda af boställshafvarne vanvårdade, har jag ansett, att en mera vidsträckt omfattning borde gifvas åt föreskriften i 17 § (numera 18 §), att boställshafvare skall afhjälpa brister, hvilka genom hans vanvård uppkomma å sådana till hans begagnande upplåtna hus, som af annan nybyggas och underhållas; och det har synt mig, att föreskriften lämpligen kunde utsträckas till att afse alla vid ett boställe insynade hus. I enlighet härmed har ifrågavarande paragraf omredigerats.

I 20 och 21 §§ har jag infört de nya bestämmelser, som jag ansett böra meddelas angående godtgörande af boställshafvares kostnader dels för nybyggnad och därmed likställd förbättring dels för underhåll af laga hus å andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet samt med sådana boställen i sambruk förenade löningsboställen. Rörande innehållet af dessa bestämmelser anhåller jag att få hänvisa till hvad jag förut anført.

27 § har undergått en mindre jämkning, som betingats af 20 §:s nya lydelse.

När den nya boställsordningen vunnit fullständig tillämpning, skall någon årsberäkning i nu öflig ordning icke äga rum för utjämning af boställshafvares byggnadskostnader. Dylika kostnader i afseende å de laga husen vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen och med dem i sambruk förenade löningsboställen skola godtgöras boställshafvarne enligt bestämmelserna i 20 §. Det har emellertid ej ansetts lämpligt att beträffande sagda boställen utsträcka den anordning, hvarå berörda bestämmelser syfta, jämväl till de s. k. gagneliga husen, hvilka omförmälas i 22 §; och ifrågavarande anordning kan alldeles icke tillämpas vid biskoparnes boställen eller de löningsboställen, hvilka, såsom ej brukade gemensamt med bostadsboställen, skola i författningens ordning utarrenderas.

Till förebyggande af boställshafvares oskälige betungande med byggnadskostnader i dessa fall, där bestämmelserna i 20 § ej äga tillämpning, hafva i 33 § 4 mom. de af särskilda utskottet föreslagna stadganden om fördelning till godtgörande på vissa år af dylika kostnader bibehållits för de i 22 § omnämnda hus äfvensom för husen å utarrenderade löningsboställen och utsträckt att gälla jämväl vid nybyggnad och större förbättring af laga hus å första klassens bostadsboställen och å löningsboställen, som innehas af biskopar.

I 49 § hafva, såsom en följd af den affattning 17 § nu erhållit, 3 och 4 momenten återförts till den lydelse de hade i Eders Kungl. Maj:ts för 1903 års Riksdag framlagda förslag. Under 9 mom. har jag i denna paragraf infört erforderligt stadgande rörande den granskning af boställshafvares utgifter för underhåll af laga hus, hvarom förut är taladt.

Det tillägg, som gjorts till 59 §, har föreslagits af prästlöneregleringskommittén och afser den tillämnade lagen angående reglering af prästerskapets aflöning.

60 § 2 mom. har af samma skäl som 3 och 4 momenten af 49 § återfått sin ursprungliga lydelse. De nya bestämmelser, som jag i 60 § infört under 9, 10 och 11 momenten, hafva betingats af de nya stadgandena i 20 och 21 §§.

Då föreliggande förslag, så vidt angår de boställen, hvilka innehas af kyrkoherdar och komministrar, grundats därpå att boställshafvaren skall åtnjuta fri bostad, och förty boställshafvarens kostnader för nybyggnad och underhåll af de laga husen å hans boställe skola honom godtgöras af pastoratet, synes mig, att pastoratet jämväl bör vidkännas kostnaden för laga syn, som å dylikt boställe måste af boställshafvaren påkallas för erhållande af synerätts beslut om utförande af erforderligt byggnadsföretag eller om verkställt byggnadsarbets godkännande. I öfverensstämmelse härmed har 65 § 2 mom. omredigerats.

Under 71 § fanns i det af Eders Kungl. Maj:ts för Riksdagen framlagda och af särskilda utskottet härutinnan biträdda förslaget — jämte det föreskrift meddelats därom att i pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet skulle af de särskilda församlingarna utgöras så, som i lag vore stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämman hade att besluta — tillagd en bestämmelse af innehåll att, äfven om bostadsboställe vore i stad beläget, landsförsamling icke finge påföras andel i mer än som motsvarade den pastorat åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet å bostadsboställe af samma klass på landet. Denna tilläggsbestämmelse ägde sitt berättigande med de regler, som i

nämnda förslag uppställts för byggnadsskyldighetens utgörande vid de särskilda boställena. I förevarande förslag har stadgandet, att å bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad alla laga hus skola nybyggas och underhållas af pastoratet, bibehållits. Vid samma slags boställen på landet åter har nu hela nybyggnads- och underhållsskyldigheten ålagts boställshafvaren men tillika föreskrifvits, att pastoratet skall godtgöra boställshafvaren hans kostnader för skyldighetens fullgörande. Vid sådant förhållande har jag ej funnit skäl att bibehålla ofvannämnda tilläggsbestämmelse i 71 § utan uteslutit densamma.

Jag har afsett, att den nya boställsordningen skall utfärdas under år 1908, och i 74 § 1 mom. infört bestämmelse om att densamma i allmänhet skall tillämpas från och med den 1 maj 1909. Härifrån måste dock vissa undantag göras.

Sålunda bör biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, billigtvis icke mot sitt bestridande vara underkastad andra än därförut gällande föreskrifter i afseende å nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar. Detta har stadgats i 74 § 2 mom.

Hvad angår de boställen, som äro upplåtna åt andra prästmän än biskopar, har jag ansett, att i afseende å nybyggnad och underhåll af de laga husen å hvarje sådant boställe hittills gällande föreskrifter i regeln måste tillämpas, intill dess ny lönerreglering för boställshafvaren trädt i kraft. För att emellertid de olägenheter, som följa af den olämpliga fördelningen mellan pastor och socknemän af de laga husen å kyrkoherdeboställen på landet och af den rådande gemensamheten i underhållet af socknemännens laga hus å dessa boställen, måtte varda så vidt möjligt redan under nu löpande lönerregleringsperiod undanröjda, har jag tänkt mig, att det skulle kunna medgifvas pastorat att efter öfverenskommelse med vederbörande boställshafvare få sin nybyggnads- och underhållsskyldighet vid dylikt boställe mot viss årlig ersättning öfverflyttad på boställshafvaren, innan ny lönerreglering inträdt. Därvid bör i fråga om ersättningens bestämmande förfaras på enahanda sätt som vid ny lönerreglering; och sedan öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:t stadfast, skola rörande sättet för fullgörandet af ifrågavarande byggnadsskyldighet och byggnadskostnadernas godtgörande den nya boställsordningens bestämmelser tillämpas, afven där ombyte af boställshafvare äger rum. Då, på sätt 73 § utvisar, den nya boställsordningen i och för sig icke medför rubbning af rådande undantagsförhållanden i fråga om hvem nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid boställena åligger eller om fördelningen af densamma, har jag ansett den nu ifrågavarande öfverflyttningen böra inskränkas till den nybyggnads- och underhållsskyldighet, som enligt allmän lag åligger ett pastorat. Att

de hus, i afseende å hvilka öfverflyttning skall ske, dessförinnan af pastoratet sättas i fullgodt stånd, lärar vara i sin ordning. Erforderliga bestämmelser om husens iståndsättande böra meddelas vid den laga syn, som skall hållas å bostället för uppskattning af den till öfverflyttning ifrågasatta byggnadsskyldigheten. Föreskrifter af nu angifvet innehåll hafva intagits i 74 § 3 och 4 mom.

De under 5, 6 och 7 momenten i samma paragraf intagna undantagsbestämmelser motsvara 3, 4 och 5 momenten af 74 § i särskilda utskottets förslag.

I 75 § 1 och 2 mom. hafva meddelats ett par öfvergångsbestämmelser, som i tillämpliga delar öfverensstämma med 75 och 77 §§ i sistnämnda förslag.

Föreskriften i första stycket af 75 §:s 3 mom. har afpassats efter de i 74 § meddelade bestämmelser angående tiden, då boställsordningen skall träda i tillämpning. I andra stycket af samma moment har införts ett stadgande i syfte att vissa laga hus måtte vid tidpunkten för ny löne-reglerings inträdande vara i fullgodt stånd. Detta gäller de å ett boställe befintliga laga hus, beträffande hvilka efter den nya löneregleringens inträdande nybyggnads- eller underhållsskyldighet kommer att åligga boställhafvaren mot rätt för honom att af pastoratets medel njuta ersättning för byggnadskostnaderna. Alla sådana hus torde böra, innan ny löne-reglering träder i tillämpning, försättas i fullgodt stånd af den, som enligt dittills gällande bestämmelser har att svara för dylikt arbete. Underlåtes det, skulle ju antingen pastoratet eller boställshafvaren oskäligt betungas. Om nämligen enligt de äldre bestämmelserna arbetet åligger boställshafvaren, kan det icke vara med rättvisa förenligt, att genom arbetets undanskjutande till den nya löneregleringsperioden kostnaden för arbetet öfverflyttas från boställshafvaren till pastoratet; och därest arbetet enligt den äldre ordningen skolat verkställas af annan än boställshafvaren, synes det vara olämpligt att betunga boställshafvaren med dess utförande, äfven om han sedermera skulle få kostnaden för arbetet ersatt. Med hänsyn alltså till angelägenheten däraf att ifrågavarande laga hus blifva före ny lönereglerings inträdande vederbörligen iståndsatta, har i förevarande stycke af 3 mom. stadgats, att föreskrifter om husens iståndsättande skola i fall af behof meddelas af synerätten vid den laga syn, som i momentets första stycke omtalas. I fråga om andra laga hus än de nu senast omförmälda lärar något dylikt stadgande icke erfordras.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter ett i enlighet med det afgifna yttrandet affattadt, såsom bilaga vid detta protokoll fogadt

förslag till ecklesiastik boställsordning och hemställde, att högsta domstolens utlåtande öfver förslaget måtte genom utdrag ur detta protokoll inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall.

Ex protocollo:

Gustaf Tottie.

Förslag

till

Ecklesiastik boställsordning.

Med upphäfvande af 26 kap. 2 § byggningsbalken och ändring af hvad särskilda författningar innehålla häremot stridande förordnas som följer:

I Kap.

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

1 §.

1. Såsom boställen anses i denna boställsordning alla de hemman och lägenheter, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt biskopar, kyrkoherdar, komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter eller till prästänkesäten, äfvensom de hemman och lägenheter, hvilkas afkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond.

2. Boställen, som äro afsedda till löntagares bostad, kallas i denna författning bostadsboställen; och må för hvarje prästerlig befattning endast ett boställe såsom bostadsboställe anses. Öfriga boställen kallas löningsboställen.

2 §.

Bostadsboställen indelas i tre klasser; och omfattar
första klassen: bostadsboställen för biskopar;
andra klassen: bostadsboställen för kyrkoherdar; och
tredje klassen: bostadsboställen för komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter.

II Kap.

Om laga hus.

3 §.

Å bostadsboställen, förenade med jordbruk, på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod, 6) hemlighus, 7) drängstuga, 8) vagnshus, 9) spannmålsbod, 10) redskaps-hus, 11) stall, 12) fåhus, 13) fårhus eller, å mindre boställen, i fåhuset anbringad särskild färkätte, 14) svinhus och 15) en eller flera lador samt loge eller logar efter behovet, hvarjämte af synerätt må, där sådant nödigt pröfvas, å dessa boställen såsom laga hus ytterligare föreskrifvas: källare för rotfrukter samt en brunn för hushållet och en för ladugården eller i stället för brunn vattenledning.

4 §.

Bostadsboställen utan jordbruk på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, vara försedda med dessa laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus, äfvensom 7) drängstuga, 8) stall och 9) vagnshus, de tre sist nämnda husen dock å andra och tredje klassernas bostadsboställen endast i det fall, att boställshafvaren för tjänsteresor behöfver hålla häst och åkdon. Erfordras å bostadsboställe utan jordbruk flera hus än nu sagdt är, må efter omständigheterna af synerätt föreskrifvas ytterligare något eller några af de i 3 § omförmälda hus.

5 §.

1. Där, i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet, skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, må fårhus eller svinhus kunna uteslutas.

2. Å bostadsboställe af tredje klassen må jämväl följande hus: visthus, bryggghus, drängstuga, vagnshus och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de pröfvas kunna undvaras.

6 §.

Löningsboställen bebyggas efter hvad för kronohemman är stadgadt, där ej dessa boställen antingen, såsom icke afsedda för jordbruk, erfordra

hus af särskild beskaffenhet, eller ock, såsom brukade gemensamt med bostadsboställen eller af annan anledning, af synerätt pröfvas kunna alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus undvara.

7 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan under sätesbyggningen anordnas, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvart boställe föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant lämpligt pröfvas. I allmänhet bör dock undvikas sådant sammanförande af hus, att därigenom sammanblandning af boställshafvares och annans nybyggnads- och underhållsskyldighet uppstår.

Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara, så vidt möjligt, undvikas samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördyras.

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall af Kungl. Maj:t fastställles.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sju, högst tio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditionsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. Vid eller i expeditionsrummet inrättas, där det finnes vara af behovet påkalladt, ett brandfritt hvalf. Där i visst fall till följd af särskilda omständigheter ett mindre antal boningsrum må anses skäligt, ankommer på Kungl. Maj:t att medgifva inskränkning af rummens antal.

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt, i orten brukligt byggnadsämne. Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som lämpliga finnas och med ortens sed öfverensstämma. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, minst tre meter höga, dock att å andra och tredje klassernas bostadsboställen rum å vinden må göras tre decimeter lägre; och skola bo-

ningsrummen i allmänhet vara försedda med ugnar af kakel; men äfven ugn eller spis af sten eller ugn af järn må kunna i något rum tillåtas. Framför eldstad anbringas plansten, plåt eller annan mot eld skyddande golfbetäckning. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boiserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras af ändamålsenliga byggnadsämnen efter ortens sed till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar. Stenfot å dessa hus göres minst tre decimeter hög ofvan jord.

3. Brygghus skall i allmänhet innehålla ett rum för brygd och tvätt samt ett rum för bak med bakugn i ettdera; dock må vid mindre bostadsboställen brygghus af endast ett rum med bakugn tillåtas.

4. Stall, fåhus och fårhus förses med skullar eller andra foderrum.

10 §.

Sätesbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätesbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus å bostadsboställen må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrifvas.

11 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å bostadsboställe, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligen behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

III Kap.

Om byggnads- och underhållsskyldigheten.

12 §.

För bostadsboställe af första klassen gäller hvad särskildt är förordnad i fråga om hvem skyldigheten att nybygga och underhålla därtill hörande laga hus åligger.

13 §.

Å andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet skola alla laga hus nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

14 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

15 §.

Å löningsboställen åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten boställshafvaren.

16 §.

Uppkommande brister å boställes insynade hus skola afhjälpas i den mån sådant föreskrifves eller eljest nödigt blifver.

17 §.

Nybyggnad af sätesbyggning eller visthus, brygghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fåhus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe må icke företagas utan att synerätt därom beslutar; men beträffande nybyggnad af öfriga laga hus och sådana åtgärder, som i 20 § 2 mom. omförmälas, å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med dylikt boställe i sambruk förenadt löningsboställe må föreskrift därom meddelas äfven vid ekonomisk besiktning.

18 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda sådana till hans begagnande upplåttna hus, som af annan nybyggas och underhållas. Brister, som å dylika eller andra å boställe insynade hus genom boställshafvarens vanvård uppkomma, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

19 §.

1. I afseende på boställshafvares och församlings rätt att till nybyggnad och iståndsättande af boställes hus samt boställshafvares rätt att i öfrigt till husbehof använda boställes skogstillgång länder till efterrättelse hvad särskildt är stadgad.

2. Andra å boställe tillgängliga byggnadsämnen, som icke äro att hänföra till den boställshafvaren ensam tillkommande afkastningen af bostället, må, där sådant kan ske utan men för bostället eller boställshafvaren, jämväl af annan nybyggnads- och underhållskyldig till nybyggnad och förbättring å bostället användas. Förslår tillgången ej till både boställshafvares och annan byggnadsskyldigs behof, hafve boställshafvare bästa rätten.

20 §.

1. Vid nybyggnad af laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall den af synerätt vid arbetets godkännande fastställda kostnad godtgöras boställshafvaren af de medel, som enligt lagen angående reglering af prästerskapets aflöning skola för sådant ändamål inom pastoratet årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas; dock att vid nybyggnad i följd af brandskada dylik godtgörelse icke må utgå för den kostnad, som motsvarar uppburen brandskadeersättning eller, där sådan ej erhållits till fullt det belopp, hvartill det brända uppskattas, värdet af det brunna.

Omedelbart efter byggnadsarbetets godkännande skall godtgörelsen till boställshafvaren utbetalas af de inom pastoratet på sätt ofvan blifvit nämndt uppsamlade medlen. Hvad därvid tilläfventyrs brister skall jämte ränta därå efter fem för hundra boställshafvaren tillhandahållas allteftersom för ändamålet afsedda medel inflyta.

Har, då boställshafvaren frånträder bostället, nybyggnadskostnaden icke blifvit på angifvet sätt till fullo godtgjord, skall det felande beloppet med ränta efter fem för hundra till boställshafvaren erläggas af efterträderen, på hvilken i stället företrädares rätt gent emot pastoratet öfvergår.

2. Hvad sålunda stadgats om nybyggnadskostnad gälle ock om kostnad

för förbättring af laga hus å de i 1 mom. omförmälda boställen, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning af plåt, skiffer, tegel eller annat ämne af motsvarande hårdhet, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad.

3. Sedan nybyggnad eller förbättring, hvarom i denna paragraf sägs, blifvit i behörig ordning beslutad, må boställshafvaren, till bestridande af kostnaden därför, erhålla förskott af de ersättningsmedel, som finnas inom pastoratet uppsamlade, därest han ställer fullgod säkerhet för det förskotterade beloppet.

21 §.

Kostnaden för underhåll af de laga husen å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall, på sätt här nedan sägs, boställshafvaren godtgöras af de medel, som enligt lagen angående reglering af prästerskapets aflöning skola för detta ändamål inom pastoratet årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas.

Då boställshafvaren visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, skall godtgörelse för utgiften, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktningssinstrument för arbetet beräknade kostnad, omedelbarligen till boställshafvaren utbetalas af de inom pastoratet uppsamlade ersättningsmedlen. Har för arbete, som nu är sagdt, den beräknade kostnaden öfverskridits, eller har boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, äge han jämväl af ifrågasvarande ersättningsmedel bekomma godtgörelse för sådan utgift, så vidt densamma af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallad.

Därest i förekommande fall de uppsamlade ersättningsmedlen icke förslå till godtgörelsens gäldande, skall bristen jämte ränta därå efter fem för hundra till boställshafvaren utbetalas efter hand som medel härför blifva tillgängliga.

Afträder boställshafvaren bostället, innan underhållskostnad, för hvilken han är berättigad till ersättning, blifvit till fullo godtgjord, skall det felande beloppet med ränta efter fem för hundra till honom erläggas af efterträdaren, som därefter inträder i sin företrädares rätt i förhållande till pastoratet.

IV Kap.

Om andra byggnader än de laga husen.

22 §.

1. Finner synerätt, att på bostadsboställe eller därmed i sambruk för-
enadt löningsboställe insynadt torp eller fåbodeställe bör bibehållas eller
nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall boställs-
hafvare där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten före-
skrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyod-
ling, som efter frihetsår återgår till boställe.

23 §.

Alla andra byggnader än de i 3, 4, 6 och 22 §§ omförmälda äro öfver-
loppshus, hvilka, där ej tillträderen vill dem behålla till det värde, som,
i brist af åsämjande, synerätten därå sätter, afträderen äger rätt att bort-
föra inom tid, som vid af- och tillträdessyn föreskrifves; vare dock pliktig
att för byggnadsvirke, som hämtats från boställets skog och icke utgjorts
af sådan andel i densammas afkastning, som, enligt hvad särskildt är
stadgadt, i vissa fall kan, utöfver husbehovet, boställshafvaren tillkomma,
utgifva ersättning till belopp, som synerätt bestämmer; skolande ersättningen
användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten
meddelar.

V Kap.

Om brandförsäkring.

24 §.

Alla hus, hvilkas nybyggnad åligger boställshafvare, vare han pliktig
att uti allmänt brandförsäkringsverk eller brandstodsförening med regle-
mente fastställt af Kungl. Maj:t eller uti brandstodsförening för härad

eller län med reglemente fastställt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas. Öfver fullgörandet häraf hålle domkapitlet tillsyn, för hvilket ändamål boställshafvaren, såvida icke brandförsäkringsafgift är erlagd på en gång för all framtid, skall inom en månad från början af hvarje försäkringsår till domkapitlet öfverlämna bevis, att meddelad försäkring är för det året gällande.

25 §.

Brandskadeersättning uppbares af domkapitlet, som tillhandahåller boställshafvaren ersättningsbeloppet, hvarvid domkapitlet äger förordna, huruvida, innan lyftning får ske, säkerhet hos domkapitlet skall ställas för medlens användande till återställande af hvad genom branden blifvit förstördt.

26 §.

Brandskadeersättning, som boställshafvare lyftat, skall vid nästa ekonomiska besiktning eller husesyn redovisas.

27 §.

Boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada och bygge nytt upp för hvad som brunnit, utan rätt till godtgörelse för byggnadskostnaden, såsom förut är sagdt.

VI Kap.

Om ägornas vård och bruk samt om fördelning till godtgörande på vissa år af kostnad eller förlust, som boställshafvare kan få vidkännas.

28 §.

Boställshafvare skall väl häfda samt i god växtkraft hålla boställes åker och äng, nödiga diken, efter hvad därom stadgadt är, gräfva och vidmakthålla samt, i öfverenstämmelse med den särskilda plan, som an-

gående befintliga hagmarkers ändamålsenliga skötsel må vara fastställd, sådana marker röja och vårda.

29 §.

1. Boställshafvare skall väl vårda och vidmakthålla trädgård. Om å bostadsboställe trädgård är otillräcklig eller alldeles saknas, bör, där det kan ske med fördel, den gamla utvidgas eller ny anläggas efter hvad synerätt skäligen pröfvar. Vid nästpåföljande af- och tillträdessyn må, om synerätt finner afträdaren icke hafva innehaft bostället så länge, att afkastningen därunder kan anses hafva ersatt utvidgnings- eller anläggningskostnaden, denna kostnad till belopp af högst femhundra kronor fördelas af synerätt till godtgörande på viss tid, beräknad från den dag, utvidgningen eller anläggningen börjats, och till högst tio år efter dåvarande boställshafvares afträde.

2. I afseende på skogens skötsel och vård lände till efterrättelse hvad därom särskildt är stadgadt.

3. Torfmosse skall ändamålsenligt begagnas.

30 §.

1. Om hägnad i ägoskillnad mot annans jord gälle hvad därom är stadgadt. Den hägnad, boställshafvare åligger i ägoskillnad hålla, skall vid boställes afträdande i fredgillt stånd aflämnas.

2. Om på yrkande af granne, mot hvilken boställshafvaren med afseende å ägornas beskaffenhet icke äger stängselvitsord, boställshafvare måst deltaga i uppförande af nytt stängsel, och synerätt finner kostnaden för boställshafvarens andel däri uppgå till högre belopp, än han anses böra vidkännas, må hägnadskostnaden af synerätten fördelas till godtgörelse på det antal år, som skäligen pröfvas, dock icke öfverstigande tjugu, räknadt från den tid, då stängslet blifvit fullbordadt.

3. Har till följd af sådan förening, som i 19 § af förordningen den 21 december 1857 omförmäles, stängsel i ägoskillnad mot annans jord blifvit borttaget eller icke hållits så tätt, att det mot mindre hemdjur gör fred, och upphör den förening att vara gällande, då skall, om bostället därvid innehafves af annan än den, som föreningen ingått, och synerätt finner kostnaden för återuppsättande af det stängsel, bostället bör hålla, uppgå till högre belopp, än boställshafvaren anses böra vidkännas, hägnadskostnaden fördelas såsom i 2 mom. sägs.

4. Inom boställes ägoområde vare boställshafvare ej förbundna att hägnad hålla; dock att hägnad, som vid hans tillträde funnits, skall fort-

farande underhållas, intill dess vid syn eller ekonomisk besiktning annorlunda förordnas.

31 §.

1. I fråga om nyodling eller uppröjning af beteshage å boställes skogsmark gäller hvad därom särskildt är stadgadt.

2. Vill boställshafvare för tillämnad odling af kärr, mosse eller annan oländig mark, däraf i dess närvarande skick föga eller ingen afkomst kan erhållas, tillförsäkra sig rätt till frihetsår, enligt hvad därom särskildt stadgadt är, göre anmälan om företaget hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som därefter iakttager hvad gällande författningar i sådant fall föreskrifva. När frihetsår beviljas, bestämmer Kungl. Maj:ts befallningshafvande, om och hvilka hyggnader å den odlade lägenheten böra finnas. Virke till dessa byggnader afvensom till de för odlingen nödiga hägnader jämte erforderligt bränsle äger boställshafvaren under den tid, han innehar äfven själfva bostället, hämta från dess skogsafkastning; men sedan han afträdt bostället, åtnjuter han icke annan rätt till afkastning af skogen, än att därifrån, så vidt dåvarande innehafvare af bostället andock kan från skogen få sitt virkesbehof fylldt, virke till hägnad i odlingslägenhetens yttergränser må tagas efter utsyning af vederbörande skogstjänsteman.

3. Vid frihetsårens slut skall den odlade lägenheten, till åker och äng behörigen häfdad, jämte erforderliga hägnader och byggnader i förvarligt skick till bostället afträdas utan ersättning; och skall i fråga om utrönandet af lägenhetens beskaffenhet tillämpas hvad angående husesyn mellan enskild jordägare och landbo är stadgadt.

32 §.

Odling genom flåhackning och bränning af torf må icke verkställas utan särskildt därtill af Kungl. Maj:ts befallningshafvande gifvet tillstånd.

33 §.

1. Om fördelning till godtgörande på vissa år af den kostnad, boställshafvare kan hafva under sin besittningstid fått vidkännas med anledning af laga skifte, skogsindelning, deltagande i vattenafledningsföretag för samfällig jords odling eller förbättring, nybyggnad af kyrka eller andra allmänna hus, uppförande af broar eller anläggning af vägar, gälle hvad därom särskildt är stadgadt; och vare efterträdare ej skyldig att annorlunda än på grund af sådan fördelning vidkännas de kostnader, som i dessa afseenden bort före hans tillträde af bostället utgå.

2. Därest boställshafvare för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning på en gång af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må denna vid nästföljande af- och tillträdessyn till godtgörande fördelas på vissa, högst tjugu år, räknade från den tid, då inbetalningen skedde.

3. Har nybyggnad eller förbättring eller annan åtgärd, därför boställshafvare förklarats skyldig svara, blifvit af efterträdande boställshafvare verkställd, och kan det visas, att denne, utan egen försummelse, varit urständsat att hos företrädaren utfå den härför bestämda kostnadsersättning, må den förlust, hvilken sålunda uppstått för efterträdaren, efter synerätts pröfning fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år, räknade från denne boställshafvares tillträde.

4. Finnes vid af- och tillträdessyn, att afträdaren måst för nybyggnad af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å löningsboställe, som innehafves af biskop, eller för sådan förbättring af dessa hus, som afses i 20 § 2 mom., eller för uppförande af byggnader, hvarom i 22 § sägs, vidkännas större kostnad, än synerätt pröfvar motsvara för afträdarens besittningstid skälig utgift i berörda hänseende, må, där ej sådant fall, som i 3 mom. afses, är för handen, den öfverskjutande kostnaden så, som synerätten finner skäligt, fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år från sistnämnde boställshafvares frånträdande af bostället.

I fråga om löningsboställe, som är i författningens ordning utarrenderadt, gälle hvad i arrendekontraktet härutinnan må vara stadgadt.

VII Kap.

Om öfverträdelse af nyttjanderätt till boställe.

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke till dess årliga afkastning räknas kan, må ej bostället afhändas, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren icke förr än vid afträdestiden från sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än fem år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrant

öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet, utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas. Innan dylikt ärende afgöres, skall domkapitlets yttrande inhämtas. Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, foder öfver, hembjude det efterträdaren. Vill han det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffats, priset bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

Utän hinder af hvad nu är sagdt må andra föreskrifter i afseende å gödsel och foder å boställe meddelas, när vid boställets utarrendering i författningsenlig ordning sådant pröfvas nödigt och lämpligt.

35 §.

Gör boställshafvare åverkan å bostället, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgadt.

VIII Kap.

Om af- och tillträde.

36 §.

1. Med afträddande af de löningsboställen, som skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, förhålles efter allmän lag.

2. Alla andra boställen afträdas såsom hittills den 1 maj; inrymme dock afträdaren från den 14 mars honom, som efter kommer, halfva husen med undantag af sätesbyggning, visthus, hushållskällare och brygghus.

37 §.

Året före boställes afträddande skall afträdaren, med bibehållande af förut tillämpad växtföljd, låta åt tillträdaren verkställa trädesbruk, höstplöjning, gräsfrö- och höstsädessådd mot ersättning, som, i brist af åsamjande, bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän

den 28 oktober 1887 i fråga om val af sådana föreskrifver; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes. Om meddelande i beslutet af hänvisning för den missnöjde och om beslutets verkställighet skall hvad i 34 § är för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

38 §.

Är vid tiden för boställes afträdande icke bestämdt, hvem som kommer att boställe tillträda, skall domkapitlet föranstalta, att bostället emellertid varder behörigen brukadt och vårdadt, intill dess detsammas skötsel och vård kan af tillträdare öfvertagas.

39 §.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträdaren skyldig att, såvida icke sådant förhindras af omständigheter, till hvilka han icke varit vållande, utan ersättning tillhandahålla efterträdaren den efter vanliga förhållanden nödiga gödsel till första vår- och höstutsädet eller däremot i värde svarande myckenhet foder.

IX Kap.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

40 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna samt att boställshafvare ej genom sådan försummelse af nybyggnad eller underhåll, som kan förnärma boställets och efterträdares rätt, ådrager bostället husröta. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmat, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 11 § föreskrifves, skall domkapitlet beslutet i behörig ordning öfverklaga.

41 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana nödiga finnas och sist å femte året

efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

42 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i händelse af särskildt behof äfven å annan tid ekonomisk besiktning å visst boställe hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande äska.

43 §.

Dessa besiktningar förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af kronofogden i orten, biträdd af två nämndemän, och i stad af magistratsperson med biträde af två utaf magistraten utsedde sakkunnige män. Dessa biträden kallas af förrättningsmannen.

Är kronofogden hindrad, förordne Kungl. Maj:ts befallningshafvande annan kronobetjänt att besiktningen förrätta.

44 §.

1. Såsom jäf mot förrättningsman gäller: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om förrättningsman är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om förrättningsman eller den, som står till honom i sådant skyldskap eller svågerlag, som nämndt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att förrättningsman eller hans bemälde skyldeman, såsom medlem af församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för byggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har förrättningsman å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare, eller söker någon sak med förrättningsmannen eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet förrättningsman, att sådant jäf mot honom är, anmäl det genast och utan att dag till förrättningen utsätta hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan förrättningsman.

45 §.

Förrättningsman utsätter tid för de åt honom uppdragna ekonomiska

besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så ske kan, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall förrättningsmannen om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å domkapitlets vägnar vid besiktningen närvara. Inom lika tid åligger det förrättningsmannen att, när församlingsrätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämman för utseende af ombud för församlingen att dess rätt vid besiktningen bevaka. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas förrättningsmannen. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen till densamma af förrättningsmannen kallas.

47 §.

När förrättningsman bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § honom åligger, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

48 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot förrättningsman, skall han beslut däröfver meddela. Pröfvas jäfvet lagligt, inställes förrättningen, och göre förrättningsmannen anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan förrättningsman. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

49 §.

Vid besiktningen har förrättningsmannen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger boställshafvaren att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och med

nödig brandredskap försedda, hvarjämte boställshafvaren affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas; och anmärkes hvad därvid enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som enligt 17 § må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna endast genom bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utser förrättningsmannen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskälig tillökning i den byggnadsskyldiges tunga kan ske, efter boställshafvarens önskan lämpas, och bestämmer förrättningsmannen storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgör kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som från bostället erhållas, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Förordnande, som afses i 30 § 4 mom., gifves, när skäl därtill finnes.

8. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

9. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behofvet påkallad, samt meddelas beslut därom.

10. Beslut i fråga om gäldandet af kostnaderna för förrättningen meddelas.

11. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall förrättningsmannen skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

50 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall den byggnadsskyldige till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, för annan byggnadsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmäla kontraktsprosten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställets och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

51 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman erhålla för ekonomiska besiktningar reseersättning och dagtraktamente enligt hvad i gällande resereglemente bestämmes. Magistratsperson och konsistorieombud njuta reseersättning och dagtraktamente lika som kronofogde och de magistratsperson biträdande sakkunnige män lika som nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, gäldas å första klassens bostadsboställen och de löningsboställen, som af biskopar innehafvas eller skola vara i författningens ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallas, hvad för sådan besiktning utgifves bör, enligt förrättningsmans bestämmande, af den tredskande eller försumlige godtgöras.

52 §.

Husesyn förrättas å tjänlig årstid, på landet af domare jämte minst två, högst sex nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

53 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

54 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmäldt, äfvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

55 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare.

2. Å boställe, förenadt med jordbruk, skall sådan syn hållas året näst före afträdet, när så tidigt bestämdt blifvit, hvem som efter afträdaressyn skall bostället öfvertaga. Kan syn ej det året hållas, må den äga rum under afträdesåret, sist inom sex månader efter afträdet.

3. Å boställe utan jordbruk vare af- och tillträdessyn ej nödig, där ej nybyggnads- eller underhållsskyldighet åligger boställshafvaren, eller denne eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden sådan syn hos domkapitlet äskar, eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Af- och tillträdessyn bör äfven i dessa fall förrättas, där så ske kan, året före afträdet eller sist inom sex månader efter detsamma.

4. Då boställe för allmän kassas räkning stått under domkapitlets förvaltning, vare i anledning af dess afträde af- och tillträdessyn ej nödig med mindre sådan syn å någondera sidan äskas; börande efterträdaressyn boställshafvare, om han påyrkar syn, sist en månad efter tillträdet därom hos domkapitlet göra framställning. Mottager boställshafvare boställe af domkapitlet utan af- och tillträdessyn, svare sedan för allt hvad domkapitlet under dess besittningstid i afseende på boställets bebyggande, underhåll och vård ålegat.

56 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola, när af- och tillträdessyn äskas, därvid tillika insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits, samt gällande hushållningsplan för bostället tillhörig skog.

57 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten ej mindre utsätta tid för densamma och därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshafvande

med begäran vid af- och tillträdessyn, att, om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skogstjänsteman måtte förordnas att vid synen biträda, än äfven om tiden därför, minst två månader förut, underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å dess vägnar boställets rätt och bästa vid synen bevaka. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämma för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande till domaren eller rätten öfversändas. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de inom pastoratet bo, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren nämnd till synen kalla.

2. Skall vid afträdandet boställe af domkapitlet för allmän kassas räkning öfvertagas, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att bostället tillträda, då bör jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg till synen kallas och bevis därom till domaren eller rätten insändas.

58 §.

När hvad i nästföregående § föreskrifvits blifvit bevisligen iakttaget, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

59 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot förrättningsman gjordt jäf ogillats, och finner synerätten jäfsanmärkingen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

60 §.

Hvad i 49 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning, gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista ekonomiska besiktning eller husesyn hus, som bör vid bostället finnas, nybyggdt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blifvit afhulpna, insynas, eller om det skall alldeles utdömas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas. Finnas därvid anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, hvarom synerätten då förordnar. Föreskrifves byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i den byggnadsskyldiges tunga ske kan, efter tillträdares önskan lämpas. Utdömes eller felas sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen, hänvisas vederbörande att om ritning föranstalta och hos Kungl. Maj:t söka fastställelse därå. Utdömes eller felas annat hus, bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya.

4. För den nybyggnad, hvars omfattning och beskaffenhet synerätt bestämmer, uppgör synerätten kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som från bostället erhållas, icke må beräknas annat värde, än synerätten pröfvar motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, afträdares låtit komma sig till last i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd därå fordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningsätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Vinnes utredning därom, att åkerjordens behöriga gödning försumrats, ålägges afträdares att tillföra bostället gödningsämnen efter som behovet fordrar eller därför lämna ersättning.

8. Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, undersökes, huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och och hägnader föreskrifna arbeten, hvilka

det åligger afträdaren att bekosta. Förekommer härvid brist, förpliktas afträdaren att i godtgörelse därför deltaga i förhållande till den andel, han fått af behållen skogsafkastning tillgodonjuta. På lika sätt förfares i fråga om kostnad för afhjälpande af anmärkt brist i afseende å skogsodlings- och andra arbeten för skogsskötselns främjande å de boställen, där sådana arbeten skola af boställshafvaren ombesörjas.

9. Vid godkännande af byggnadsarbete, därför godtgörelse skall till boställshafvaren utgå på sätt i 20 § finnes stadgadt, fastställer synerätten det belopp, som pröfvas hafva utgjort skälig kostnad för berörda arbete.

10. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad, samt meddelas beslut därom.

11. Skall tillträdaren jämlikt bestämmelserna i 20 och 21 §§ till afträdaren utgifva ersättning för nybyggnad eller underhåll af boställets laga hus, lämnas erforderlig föreskrift därom.

12. Beslut meddelas om fördelning på vissa år af kostnad eller förlust i de fall, då sådan fördelning enligt denna författning är medgifven.

13. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

14. I allt annat, hvartill denna boställsordning föranleder, anställes undersökning och meddelas föreskrift.

61 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn af rätten blifvit bestämdt, skall, där så erfordras, emellan afträdare och tillträdare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.

2. Likviden, som inrättas efter hvad behovet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

62 §.

Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt. Efter afträdet må han ej be-

fatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af det, som på honom ankommer, verkställas af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

63 §.

I det fall, som i 57 § 2 mom. afses, äger den domkapitlet efterträdande löntagaren att, där han så nödigt aktar, vid synen föra talan i hvad hans rätt rörer. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må dock vid denna syn icke komma under bedömande i annat fall, än att båda därom åsamjas.

64 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

65 §.

1. För husesyner njuta domare, nämnd och skogstjänsteman reseersättning och dagtraktamente enligt gällande resereglemente, ordförande och ledamot i rådstufvurätt samt konsistorieombud reseersättning och dagtraktamente, ordförande lika som häradshöfding, ledamot lika som nämndeman och konsistorieombud lika som kronofogde, samt biträdande byggnadskunnig person godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syneinstrumentet, som i 67 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af vederhörande boställshafvare och för hvarje annat boställe af pastoratet; dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, hvad för sådan laga syn utgifves bör af den skyldige godtgöras i den mån synerätten pröfvar skäligt.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas:

för bostadsboställe af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera;

för bostadsboställen af andra klassen och de löningsboställen, som af kyrkoherdar innehafvas, af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera; samt

för hvarje annat boställe af pastoratet.

66 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga kraft ägande beslut förelagdt blifvit, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhjulpna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, för annan nybyggnads- och underhållsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu sagdt är, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger församlingen eller efterträdande boställshafvare verkställighet hos öfverexekutor påkalla.

67 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträdandet till efterträdaren öfverlämnas.

X Kap.

Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

68 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet gälle äfven för arrendator eller brukare, som är i författningsenlig ordning antagen, samt, i tillämpliga delar, äfven för domkapitlet för den tid, domkapitlet för allmän kassas räkning boställe innehafver.

69 §.

Finner synerätt till boställe hörande jordbruk vara af så obetydlig omfattning, att för boställen med jordbruk gifna bestämmelser till större eller mindre del synas icke därå tillämpliga, äger synerätten förordna, om

och i hvilken mån beträffande sådant boställe skola tillämpas för boställen utan jordbruk i denna boställsordning meddelade stadganden.

70 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, eller af sådant förordnande, som i 69 § sägs, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i dessa afseenden annorlunda förordna.

71 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämna beslutar.

72 §.

Då löntagare, som saknar visst boställe, är berättigad till fri bostad, skall bostadens beskaffenhet lämpas efter hvad därom för bostadsboställe af motsvarande klass är i denna boställsordning stadgadt.

73 §.

1. Denna boställsordning afser icke de bostadsboställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa.

2. Där eljest å viss ort eller för visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, i fråga om hvem nybyggnads- och underhållsskyldigheten åligger eller om fördelningen af densamma, ett annat förhållande äger rum, än som öfverensstämmer med hvad därom i allmänhet varit stadgadt, tillämpas fortfarande hvad sålunda hittills undantagsvis varit härutinnan gällande, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

74 §.

1. Denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1909.

2. Biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, vare ej mot sitt bestridande underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter i afseende på nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar.

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen,

som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönereglering, fastställd på grund af lagen angående reglering af prästerskapets aflöning, träd i kraft inom det pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas, såvida icke annorlunda varder bestämdt genom öfverenskomelse, på sätt här nedan förmåles.

4. Där beträffande bostadsboställe af andra klassen på landet pastoratet med boställshafvaren öfverenskommer, att den pastoratet enligt lag åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet i afseende å laga hus vid bostället skall, sedan husen blifvit genom pastoratets försorg försatta i fullgodt stånd, mot ersättning öfverflyttas på boställshafvaren, innan lönereglering enligt lagen angående reglering af prästerskapets aflöning inom pastoratet träder i kraft, begäre pastoratet laga syn för utrönande af den kostnad, som af skyldighetens fullgörande må föranledas. Synerätten skall därvid för hvar och ett af ifrågavarande hus dels meddela erforderliga föreskrifter om dess försättande i fullgodt stånd genom pastoratets försorg dels noggrant uppskatta den kostnad, som kan antagas sedermera böra utgå för den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighetens fullgörande under återstående del af då löpande löneregleringsperiod; och skall synerätten afgifva utlåtande angående det belopp, hvartill kostnaden särskildt för nybyggnad och sådan förbättring, som i 20 § 2 mom. sägs, och särskildt för underhåll beräknas komma i medeltal årligen uppgå. Ansökning om stadfästelse af öfverenskommelsen göres hos Kungl. Maj:t, som i händelse af bifall till ansökningen fastställer ej mindre det ersättningsbelopp, hvilket intill löneregleringsperiodens slut skall af pastoratet hvarje år erläggas för verkställande af nybyggnad och förbättring, som nyss är sagd, än äfven hvad pastoratet har att under samma tid årligen utgifva såsom ersättning för underhåll; skolande om dessa ersättningsmedels utgörande och förvaltning i tillämpliga delar gälla hvad i sådant afseende är stadgadt i lagen angående reglering af prästerskapets aflöning. Har öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:t stadfäst, skola i fråga om den nybyggnads- och underhållsskyldighet, som därigenom ålagts boställshafvare, bestämmelserna i 17, 20, 21, 49 och 60 §§ af denna boställsordning tillämpas.

5. Den rätt, som i följd af särskildt stadgande eller landssed på vissa orter må tillkomma afträdande boställshafvare att efter sitt afträde njuta skörden af den näst förut å bostället utsådda höstsäden, vare ej gällande för löntagare, som utnämnes efter den 31 december 1908.

6. Hvad för vissa stift är i fråga om ersättning för odlingsarbeten å prästboställen genom särskilda kungl. bref stadgadt, skall härefter tillämpas endast beträffande de odlingar, hvilka äro påbörjade före år 1909.

7. De laga hus, som blifvit uppförda innan denna boställsordning, efter hvad nu sagdt är, skall tillämpas, må ej, där de enligt förut gällande stadganden äro godkända eller antagliga, utdömas därför, att de ej med boställsordningen öfverensstämma.

75 §.

1. Vid den af- och tillträdessyn, hvilken å bostadsboställe af första klassen eller löningsboställe, som innehafves af biskop, hålles närmast efter den 30 april 1909, skall synerätten dels, i den mån förhållandena sådant påkalla, enligt förut gällande stadganden bedöma afträdares nybyggnads- och underhållsskyldighet samt rättsförhållandet mellan honom och tillträdares, dels ock, så vidt stadgandet i 74 § 2 mom. medgifver, med tillämpning af denna boställsordning bestämma, hvilka laga hus böra å bostadsbostället finnas.

2. Önskar biskop, som utnämnts före den 1 januari 1909, att boställsordningen må för boställe, som han innehar, redan under hans besittningstid vinna fullständig tillämpning, göra anmälan därom vid husesyn; och meddele då synerätten i afseende å bostadsboställes laga hus sådan bestämmelse, som här ofvan omförmäles.

3. Dylik bestämmelse skall i afseende å de laga husen på hvarje bostadsboställe af andra eller tredje klassen och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe meddelas af synerätt vid den laga syn, som enligt lagen angående reglering af prästerskapets aflöning bör af domkapitlet påkallas, då lönerreglering enligt samma lag är i ordningen att företagas beträffande det pastorat, där bostället finnes.

När sådan syn, som nu är nämnd, första gången förrättas å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe, skall synerätten tillika meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att befintliga laga hus, beträffande hvilka nybyggnads- eller underhållsskyldighet kommer att efter ny lönerreglerings inträdande åligga boställshafvaren, må varda före den nya lönerregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger.

Utdrag af protokollet öfver ett lagärende, hållet uti Kungl. Maj:ts högsta domstol fredagen den 17 januari 1908.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden HERSLOW,
LILIENBERG,
LINDBÄCK,
GREFBERG.

Sedan vid föredragning af förslag till lag om ecklesiastik boställsordning högsta domstolens öfvanbemälda ledamöter jämte dåvarande justitierådet Trygger, som alla öfvervarit ärendets handläggning men af hvilka den sistnämnde numera erhållit nådigt afsked, den 3 oktober 1907 beslutat, att handlingarna skulle emellan högsta domstolens ledamöter cirkulera, företogs nu detta ärende till afgörande; varande berörda förslag bilagdt detta protokoll.

Emot förslaget framställdes följande anmärkningar:

8 §.

Justitieråden *Herslow, Lilienberg* och *Grefberg*:

»Enär bestämmelsen därom, att det i visst fall ankommer på Kungl. Maj:t att medgifva inskränkning af rummens antal i sätesbyggning å kyrko-

herdeboställe, kan leda till uppskof med byggnadens uppförande och ökade synekostnader, torde bedömandet af denna fråga, hvilken i och för sig icke heller synes vara af sådan vikt, att den bör höra under Kungl. Maj:ts omedelbara pröfning, lämpligen anförtros åt synerätten.»

20 §.

Justitieråden *Herslow, Lindbäck* och *Grefberg*:

»Föreskriften att, därest nybyggnadskostnaden icke blifvit boställshafvaren till fullo godtgjord, då han afträder bostället, efterträderen skall gälda hans fordran och i stället inträda i afträdarens rätt gent emot pastoratet, leder därtill, att, om afträderen ej kan sålunda utfå hvad som brister, han måste själf vidkännas en nybyggnadskostnad, som eljest ålegat pastoratet, eller, med andra ord, pastoratet kan på hans bekostnad vinna lindring i sin nybyggnadsskyldighet. Till förekommande häraf torde 1 mom. 3 stycket ändras på det sätt, att afträderen berättigas att, i fall han bevisligen icke kunnat utfå fordringen af efterträderen, erhålla godtgörelse af de för bestridande af nybyggnadskostnad inom pastoratet afsedda medel, i den mån sådana medel blifva tillgängliga.»

21 §.

Högsta domstolen:

»I denna paragraf torde böra intagas ett stadgande af innehåll, att, därest underhållsarbete föranledts af brandskada, hvad i 20 § sägs i fråga om godtgörelse för sålunda orsakad kostnad skall äga motsvarande tillämpning.»

Justitieråden *Herslow, Lindbäck* och *Grefberg*:

»I fall den under 20 § gjorda hemställen godkännes, erfordras motsvarande ändring af sista stycket i förevarande §.»

24 §.

Justitieråden *Herslow* och *Grefberg*:

»På det att tillsynen öfver fullgörandet af boställshafvares brandförsäkringsplikt icke måtte blifva onödigt betungande för domkapitlen, hemställes om sådan ändring af förevarande §, att boställshafvare ålägges att, där brandförsäkring ej skett för all framtid, låta brandförsäkra de i §:n afsedda hus för kalenderår och före januari månads utgång hvarje år till domkapitlet öfverlämna bevis, att meddelad försäkring är för det året gällande.»

27 §.

Högsta domstolen:

»Då meningen är, att boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, vid inträffande brandskada och däraf föranledt byggnadsarbete går förlustig rätten till godtgörelse för den med byggnadsarbetet förenade kostnad endast för så vidt densamma motsvarar värdet af det brunna, synes förevarande § böra erhålla en lydelse, som bättre än den föreslagna uttalar denna uppfattning.»

30 §.

Justitierådet Herslow:

»Jämför man stadgandet i 1 mom. med bestämmelserna i 2 och 3 momenten, uppstår tvekan, huruvida meningen är, att boställshafvaren i det fall att han själf ägt stängselvitsord skall, oberoende däraf, om vitsordet blifvit af honom eller hans granne begagnadt, vid boställets afträddande aflämna hägnad i fredgillt stånd, därest detta af tillträdaren yrkas, eller om förutsättningen för en dylik skyldighet är, att stängselvitsordet verkligen blifvit af den, som det tillkommer, begagnadt. Ett förtydligande af §:n i sistnämnda syfte synes böra äga rum.»

Justitierådet Grefberg:

»Enligt 1 mom. skall boställshafvaren vid boställets afträddande aflämna i fredgillt skick den hägnad, som det åligger honom att i ägoskillnaden hålla. Han skall följaktligen ansvara för dylik hägnad, som han på grund af stängselvitsord, vare sig boställshafvare eller granne begagnat sig af detta, eller till följd af bindande förening enligt 19 § i förordningen den 21 december 1857 har skyldighet att hålla. Den omständigheten, att hägnad, som blifvit uppförd, sedermera borttagits på grund af sådan förening, torde i och för sig icke medföra förpliktelse för boställshafvaren att, då föreningen upphör att gälla, åter uppsätta hägnaden. I dylikt fall likasom då förening om inskränkning i hägnadsskyldigheten förfaller, synes boställshafvaren icke vara skyldig att ansvara för hägnad i ägoskillnaden, med mindre stängselvitsord därefter å någondera sidan begagnats. Genom föreningen har nämligen, därest annan öfverenskommelse ej träffats, all verkan af ett före dess tillkomst begagnadt stängselvitsord upphört och den rätt, som enligt 1 § i nämnda förordning tillkommer ägare af hemdjur, inträder åter, då föreningen förfaller, och äger tillämpning, intill dess att stängselvitsord begagnas.

Enligt förslaget är boställshafvare icke berättigad att åtnjuta ersättning

för hägnad, som uppförts på grund af hans stängselvitsord, vare sig han eusam eller grannen tillika äger sådant vitsord. Om också häremot icke finnes skäl till någon erinran, så synes dock kunna anmärkas, att boställshafvares rätt att erhålla godtgörelse i det afseende, hvarom nu är fråga, äfven bör omfatta det fall, att granne begagnat sig af stängselvitsord, som med afseende å ägornas beskaffenhet äfven tillkommer boställshafvaren.

Är här ofvan gjorda tolkning riktig och godkännes nyssnämnda anmärkning, följer däraf:

att boställshafvares rätt att åtnjuta ersättning för hägnadskostnad bör vara beroende allenast däraf, att på grund af grannens stängselvitsord boställshafvarens berörda kostnad uppgått till högre belopp, än han anses böra vidkännas, och att följaktligen, med uteslutande af 3 mom. från förslaget, 2 mom. bör bibehållas med den ändring, att detta mom. blifver tillämpligt i hvarje fall, då granne begagnat sig af stängselvitsord.»

33 §.

Högsta domstolen:

»Ordalagen i förevarande §:s 2 mom. böra undergå den jämkning, att boställshafvare, som för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må kunna få denna afgift vid nästföljande af- och tillträdessyn fördelad till godtgörande på vissa, högst tjugu år, äfven om afgiften icke inbetalats på en gång utan i särskilda poster, i hvilket sistnämnda fall fördelningen lämpligen bör räknas från den tid, då första inbetalningen gjorts.»

49 §.

Högsta domstolen:

»Som pastoraten med afseende å de i denna §:s 4 mom. afsedda boställen hafva att svara för byggnadskostnaden, ehuru byggnadsskyldigheten åligger vederbörande boställshafvare, synes uttrycket i mom:t »den byggnadsskyldiges tunga» böra utbytas mot »byggnadskostnaden» eller dylikt.»

51 §.

Justitierådet Grefberg:

»Då med sista bestämmelsen i denna § åsyftas, att, i fall ekonomisk besiktning påkallats till följd af någons tredska eller försummelse,

den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt förrättningsmannens bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan, hvad af honom enligt förut i §:n meddelade föreskrifter utgifvits såsom ersättning för besiktningen, hemställes, att stadgandet måtte gifvas en affattning, som tydligt återgifver, hvad sålunda åsyftats.»

58 §.

Högsta domstolen:

»Denna § synes böra gifvas det innehåll att, när domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § dem ålegat, parts eller ombuds uteblifvande ej får utgöra hinder för synens företagande.»

60 §.

Högsta domstolen:

»Afliknande skäl, som anförts vid 49 §, bör uttrycket i 3 mom. »den byggnadsskyldiges tunga» utbytas mot ordet »byggnadskostnaden» eller dylikt.»

63 §.

Justitierådet Grefberg:

»Bestämmelsen, att löntagare, som här afses, äger att vid synen föra talan i hvad hans rätt rörer, förefaller något dunkel, då dylik löntagare icke står i något som helst rättsförhållande till afträdaren, samt löntagarens rätt gent emot domkapitlet regleras uteslutande af den syn, som förrättas, eller den öfverenskommelse, som träffas, emellan domkapitlet såsom afträdare och honom såsom tillträdare. Den löntagaren tillerkända behörighet att föra talan kan sålunda leda till förvecklingar därutinnan, att han synes kunna göra frågor, om hvilka af- och tillträdare förenat sig, stridiga, samt anses berättigad att i högre instans fullfölja de anspråk, han sålunda och i öfrigt framställt vid synen. Dessutom torde kunna antagas, att den ledning för ett riktigt bedömande af de vid synen förekommande frågor, synerätten erhåller genom talan å af- och tillträdarens sida och af ombud för det allmänna, föga kan vinna i styrka genom att en person, som allenast har en eventuell rätt, tillerkännes ställning såsom part i vissa, ej bestämdt angifna fall. Vid dessa förhållanden hemställes, att första punkten i förevarande § från förslaget uteslutes och att andra punkten på grund därpå måtte undergå lämplig jämkning.

Skulle emellertid löntagaren bibehållas vid den honom tillerkända rätt, torde uttryckligen böra förklaras, att han icke äger fullfölja talan emot synerättens beslut.

Justitieråden *Lilienberg* och *Lindbäck*:

»Den efter domkapitlet tillträdande boställshafvarens rätt lär icke kunna beröras af ifrågavarande af- och tillträdessyn i annan eller vidsträcktare mån än såvidt, på grund af öfverenskommelse emellan honom och domkapitlet, rättsförhållandet emellan domkapitlet, såsom afträdare, och bemälda boställshafvare, såsom tillträdare, kommer under pröfning vid synen, och denna följaktligen ikläder sig egenskapen att jämväl vara af- och tillträdessyn emellan domkapitlet och efterträdande boställshafvaren. Den senare äger således icke giltigt anspråk att få föra talan vid synen och hos högre instans fullfölja klagan mot densamma i annat hänseende än såvidt synen, efter hvad nyss blifvit sagdt, berör hans rätt. Till otvetydigt utmärkande häraf lär förevarande § böra omredigeras, hvarvid §:n i nära öfverensstämmelse med motsvarande stadgande, 59 §, i det år 1900 aflämnade förslag till ecklesiastik boställsordning torde kunna erhålla ungefär följande lydelse:

»I det fall, som i 57 § 2 mom. afses, skall, sedan rättsförhållandet emellan afträdaren och domkapitlet bestämts, synerätten skilja emellan domkapitlet och efterträdande löntagaren, där båda därom åsämjas.»

65 §.

Justitierådet *Grefberg*:

»Hvad angår stadgandet i 2 mom. om synekostnaden, när synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller vanvård pröfvas vara för handen, är här tillämpligt, hvad som anmärkts vid det under 51 § intagna liknande stadgandet i fråga om kostnad vid ekonomisk besiktning.»

74 § 4 mom.

Högsta domstolen:

»Enär beträffande de laga hus, hvarom i mom:t är fråga, underhållsskyldigheten är delad mellan pastor och socknemän, bör stadgandet i mom:t, att pastorat är pliktigt att före skyldighetens öfverflyttande på boställshafvaren försätta husen i fullgodt stånd, utbytas mot en bestämmelse, att deras iståndsättande skall verkställas af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger.»

5 mom. och 6 mom.

Justitierådet *Lilienberg*:

5 mom. »Här åsyftade undantag från hvad i 37 § stadgats anser jag böra uttryckas i jakande form, ungefärligen sålunda, »den rätt, som i följd af särskildt stadgande eller landssed på vissa orter hittills tillkommit afträdande boställshafvare att efter sitt afträde njuta skörden af den näst förut å bostället utsådda höstsäden, vare fortfarande gällande till förmån för löntagare, som utnämnts före den 1 januari 1909.»

6 mom. *Högsta domstolen* hemställde, att i förevarande moment ordet »härefter» måtte utbytas mot ordet »fortfarande» och att ordet »endast» måtte ur momentet uteslutas.

75 § 3 mom.

Högsta domstolen:

»Till förebyggande af rättsförlust för boställshafvare bör i boställsordningen införas ett stadgande af det hufvudsakliga innehåll, att vid den i sista stycket af förevarande mom. omförmälda syn å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe synerätten skall pröfva, om och i hvad mån efter dittills gällande grunder och med inberäkning af den boställshafvaren vid samma syn ålagda nybyggnad af laga hus boställshafvaren bör anses hafva vid tiden för den nya löneregleringens inträdande byggt mer än honom ålegat, samt att, därest öfverbyggnad ägt rum, ersättning därför skall af pastoratet till boställshafvaren utgifvas i enahanda ordning, som angående godtgörelse för nybyggnadskostnad är i 20 § stadgadt.»

Ur protokollet

Lennart Berglöf.

Protokoll öfver ett ecklesiastikärende, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1908.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.
Justitieråden: CARLSON,
CLAËSON.

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för justitie-
departementet anmälde chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet
Hammar skjöld, i underdånighet det af högsta domstolen, efter nådig remiss,
den 17 sistlidne januari afgifna yttrande öfver ett inom ecklesiastikdeparte-
mentet utarbetadt förslag till ecklesiastik boställsordning.

Sedan föredragande departementschefen erinrat om innehållet i berörda
förslag, anförde han:

»Såsom framgår af hvad jag yttrade, då ifrågavarande förslag den 6
september 1907 af mig anmälde inför Kungl. Maj:t, har förslaget ut-

arbetats i syfte att en tidsenlig boställsordning måtte kunna varda antagen i sammanhang med fastställandet af grunder för reglering af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande löneregleringar utlupit. Då förslag till särskilda förättningar rörande grunderna för prästerskapets nya löneregleringar nu äro färdiga att framläggas för Riksdagen, ämnar jag hemställa, att jämväl förslaget till ecklesiastik boställsordning måtte varda innevarande års Riksdag förelagdt.

Dessförinnan torde jag emellertid få omnämna vissa ändringar, som jag ansett mig böra vidtaga i sistnämnda förslag, hufvudsakligen med anledning af däremot inom högsta domstolen främställda anmärkningar.

I § 2 mom., som handlar om rummens antal i sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen, hade, jämte stadgande därom att för sådan byggning finge föreskrifvas minst sju, högst tio boningsrum, tillika i öfverensstämmelse med hvad det vid 1903 års Riksdag behandlade förslaget till boställsordning härom innehöll, intagits den bestämmelse, att där i visst fall till följd af särskilda omständigheter ett mindre antal boningsrum kunde anses skäligt, det ankomme på Kungl. Maj:t att medgifva inskränkning af rummens antal. I afseende å sistnämnda bestämmelse har inom högsta domstolen anmärkts, att enär densamma kunde leda till uppskof med byggnadens uppförande och ökade synekostnader, bedömandet af denna fråga, hvilken i och för sig icke heller syntes vara af sådan vikt, att den borde höra under Kungl. Maj:ts omedelbara pröfning, lämpligen kunde anförtros åt synerätten. Då ifrågavarande bestämmelse onekligen kunde medföra den olägenhet, att i fall vid syn, då beslut om uppförande af ny sätesbyggning skulle meddelas, behof af inskränkning i rummens antal yppades, synen måste inställas och ny syn hållas, efter det frågan om rummens antal blifvit af Kungl. Maj:t afgjord, har stadgandet nu ändrats därhän, att afgörandet blifvit lagdt i synerättens hand. Härmed torde icke vara förknippad någon fara för ett mindre riktigt afgörande, då ju i fall af behof synerättens beslut kan i stadgad ordning öfverklagas och i sista hand underställas Kungl. Maj:ts pröfning. Emellertid har jag trott, att då bedömandet lämnas åt synerätten, det är nödigt fastställa ett minimum, som under inga förhållanden får underskridas, och har jag föreslagit detta minimum till fem rum.

Senare delen af 17 § har undergått en redaktionsförändring, hvarmed allenast åsyftats att tydligare uttycka stadgandets af mig vid ärendets föredragning den 6 september 1907 angifna mening.

Bestämmelserna i 20 och 21 §§ om huru förfaras skall, därest nybyggnads- eller underhållskostnad icke blifvit af pastoratets medel boställshafvaren till fullo godtgjord, när han afträder bostället, hafva enligt därom

inom högsta domstolen gjord hemställan fullständigats för det — sannolikt mycket sällan inträffande — fall att efterträdaren ej skulle kunna gälda afträdarens berörda fordran. Att afträdaren, om och i den mån fordringsbeloppet bevisligen icke kunnat utfås hos efterträdaren, får behålla sin rätt mot pastoratet, torde vara rättvist; och sådant innehåll har ock gifvits åt den tilläggsbestämmelse, som i detta ämne införts i hvardera af förevarande §§.

Härförutom har i 21 § intagits ett af högsta domstolen föreslaget kompletteringsstadgande angående kostnaden för underhållsarbete, som föranledts af brandskada.

På det att tillsynen öfver fullgörandet af boställshafvares brandförsäkringsplikt icke måtte blifva onödigt betungande för domkapitlen, hafva två ledamöter af högsta domstolen hemställt om sådan ändring af 24 §, att boställshafvare ålades att, där brandförsäkring ej skett för all framtid, låta brandförsäkra de i §:n afsedda hus för kalenderår och före januari månads utgång hvarje år till domkapitlet öfverlämna bevis, att meddelad försäkring vore för det året gällande. Då emellertid enligt reglementena för ett flertal af de i förevarande § åsyftade försäkringsanstalter försäkringsåret, som är lika för alla i anstalten tagna försäkringar, icke sammanfaller med kalenderåret, har jag ansett mig icke kunna tillstyrka ändring af §:n i den angifna riktningen. Däremot har det syntts mig skola medföra ökad trygghet för ett ordentligt fullgörande af brandförsäkringsplikten, om den i §:n gifna föreskriften om skyldighet för boställshafvare att inom en månad från början af hvarje försäkringsår till domkapitlet öfverlämna bevis, att meddelad försäkring vore för det året gällande, ändrades därhän, att dylikt bevis borde till domkapitlet öfverlämnas före början af hvarje försäkringsår. Sådan ändring har därför nu vidtagits uti ifrågavarande §.

Boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakt hålla brandförsäkring, bör själf svara för brandskada och vara pliktig att bygga nytt upp för hvad som brunnit utan rätt till någon godtgörelse för byggnadskostnaden, så vidt den ej öfverstiger värdet af det brunna. Öfverskjuter åter byggnadskostnaden värdet af det, som brunnit, bör det öfverskjutande beloppet rättvisligen ej inbegripas i den kostnad, som boställshafvaren på grund af sin försummelse har att ensam gälda, utan må han kunna för detta öfverskjutande belopp erhålla godtgörelse i enahanda ordning som för annan byggnadskostnad. På hemställan af högsta domstolen har stadgandet i 27 §, som hvilat på nyssnämnda grundsatser, förtydligats.

I afseende å de i 30 § intagna bestämmelser om hägnad i ägoskillnad mot annans jord har inom högsta domstolen af en ledamot fram-

hållits: att då enligt 1 mom. boställshafvare borde vid boställets afträ-dande aflämnas i fredgillt skick den hägnad, som det ålåge honom att i ägoskillnaden hålla, han följaktligen hade att ansvara för dylik hägnad, som han på grund af stängselvitsord, vare sig boställshafvaren eller granne begagnat sig af detta, eller till följd af bindande förening enligt 19 § i förordningen den 21 december 1857 hade skyldighet att hålla; att däremot den omständighet att hägnad, som blifvit uppförd, sedermera borttagits på grund af sådan förening, i och för sig icke torde medföra förpliktelse för boställshafvaren att, då föreningen upphörde att gälla, åter uppsätta hägnaden; att i dylikt fall likasom då förening om inskränkning i hägnadsskyldigheten förfölle, boställshafvaren syntes icke vara skyldig att ansvara för hägnad i ägoskillnaden, med mindre stängselvitsord därefter å någon-dera sidan begagnats; att nämligen genom föreningen, därest annan öfverens-kommelse ej träffats, all verkan af ett före dess tillkomst begagnadt stängselvitsord upphört, och att den rätt, som enligt 1 § i nämnda förord-ning tillkomme ägare af hemdjur, åter inträdde, då föreningen förfölle, och ägde tillämpning, intill dess att stängselvitsord begagnades; samt att vid nu angifna förhållanden den boställshafvare enligt förevarande § tillerkända rätt att erhålla godtgörelse för uppförande af hägnad borde omfatta jämväl det fall, att granne begagnat sig af stängselvitsord, som med afseende å ägnornas beskaffenhet äfven tillkomme boställshafvaren. I anslutning till denna uppfattning har jag vidtagit sådän ändring af ifråga-varande bestämmelser, att boställshafvares rätt att åtnjuta ersättning för hägnadskostnad gjorts beroende allenast däraf, att på grund af grannes stängselvitsord boställshafvarens berörda kostnad uppgått till högre belopp, än han anses böra vidkännas.

Den i 31 § 3 mom. lämnade hänvisning till hvad angående husesyn mellan enskild jordägare och landbo vore stadgadt har ändrats så, att i stället de i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 meddelade bestämmelser angående syn mellan enskild jordägare och arren-dator skola i det afsedda fallet blifva tillämpliga.

I 33 § 2 mom. hafva ordalagen jämkats i öfverensstämmelse med högsta domstolens därom uttalade mening.

Enär i åtskilliga af de fall, där föreskrifterna i 49 § 4 mom. kunna komma att tillämpas, pastoratet skall svara för byggnadskostnaden, ehuru byggnadsskyldigheten åligger boställshafvaren, har i enlighet med högsta domstolens hemställan det i nämnda mom. begagnade uttrycket »den byggnadsskyldiges tunga» utbytt mot ordet »byggnadskostnaden».

58 § har aflattats så, som högsta domstolen föreslagit, och därmed bringats i nära öfverensstämmelse med 47 §:s stadgande för likartadt fall.

I 60 § 3 mom. har vidtagits enahanda ändring som i 49 § 4 mom.

Hvad angår de i 63 § afsedda förhållanden kan väl, såsom inom högsta domstolen anmärkts, den efter domkapitlet tillträdande boställshafvarens rätt i egentlig mening icke beröras af här ifrågavarande af- och tillträdessyn i annan eller vidsträcktare mån än såvidt, på grund af öfverenskommelse mellan honom och domkapitlet, rättsförhållandet emellan domkapitlet, såsom afträdare, och bemälde boställshafvare, såsom tillträdare, kommer under pröfning vid synen och denna följaktligen ikläder sig egenkapen att jämväl vara af- och tillträdessyn emellan domkapitlet och efterträdande boställshafvaren. Den senare kan således strängt taget icke äga anspråk att få föra verklig talan vid synen i hvad denna angår förhållandet emellan afträdande boställshafvaren och domkapitlet. Af praktiska skäl har det likväl synt mig lämpligt tillerkänna efterträdande boställshafvaren rätt att vid synen mellan afträdande boställshafvaren och domkapitlet göra de anmärkningar i afseende å befintliga brister, hvortill han kan finna anledning. Sådant kan enligt min mening blott bidra till synens fullständighet, då ifrågavarande boställshafvare, som snart skall för egen del tillträda bostället, måste vara personligen mest intresserad af att alla vid bostället befintliga brister blifva vederbörligen beaktade. Det antagande ligger nämligen ej fjärran, att om särskild af- och tillträdessyn mellan domkapitlet och dess efterträdare kommer att hållas, synerätten vid denna senare syn skall finnas mindre benägen att fästa afseende vid brister, som lämnats oanmärkta vid den förra, kort därförut hållna synen. För öfrigt torde befogenheten för domkapitlets efterträdare att redan vid synen mellan domkapitlet och dess företrädare gifva uttryck åt sin uppfattning rörande boställets skick verka till underlättande af öfverenskommelse därom, att vid synen jämväl rättsförhållandet mellan domkapitlet och dess efterträdare må komma under bedömande, hvilket är önskvärdt. Utöfver rätt att göra anmärkningar om befintliga brister synes emellertid befogenheten för domkapitlets efterträdare vid behandlingen af rättsförhållandet mellan domkapitlet och dess företrädare ej böra utsträckas; och så framt ej, på grund af öfverenskommelse, vid ifrågavarande syn jämväl rättsförhållandet mellan domkapitlet och dess efterträdare pröfvats, bör den sistnämnde ej äga behörighet att fullfölja talan mot synerättens beslut. I enlighet med nu af mig uttalade åsikter har förevarande § omarbetats.

Enär beträffande de laga hus, hvarom i 74 § 4 mom. är fråga, underhållsskyldigheten är delad mellan pastor och socknemän, har den i mom:t föreslagna bestämmelsen, att husen skulle föra skyldighetens öfverflyttande på boställshafvaren försättas i fullgodt stånd af pastoratet, ansetts

böra, på sätt högsta domstolen hemställt, ändras därhän, att iståndsättandet skall verkställas af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger.

75 § 3 mom. innehåller i andra stycket en bestämmelse i det syfte, att sådana laga hus, beträffande hvilka efter ny lönereglers inträdande nybyggnads- eller underhållsskyldighet kommer att åligga boställshafvaren mot rätt för honom att af pastoratets medel njuta ersättning för byggnadskostnaden, måtte varda före den nya lönereglers tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. Härvid har högsta domstolen anmärkt, att till förebyggande af rättsförlust för boställshafvare i boställsordningen borde införas ett stadgande af det innehåll, att vid den i förvarande lagrum omförmälda syn å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe synerätten skall pröfva, om och i hvad mån efter dittills gällande grunder och med inberäkning af den boställshafvaren vid samma syn ålagda nybyggnad af laga hus boställshafvaren bör anses hafva vid tiden för den nya lönereglers inträdande byggt mer än honom ålegat, samt att, därest öfverbyggnad ägt rum, ersättning därför skall af pastoratet till boställshafvaren utgifvas i enahanda ordning, som angående godtgörelse för nybyggnadskostnad är i 20 § stadgad. Ett sådant tilläggsstadgande synes vara af rättvisa och billighet påkalladt och har nu införts i det föreliggande förslaget. Synnerligen betungande för pastoraten lärer ifrågakommande utgift ej kunna blifva, helst de öfriga afgifter, som under den första tjuuårsperioden efter ny lönereglers inträdande inom hvarje pastorat tarvas till godtgörelse af boställshafvares byggnadskostnader, torde blifva jämförelsevis obetydliga, när alla laga hus, för hvilka sådan godtgörelse skulle kunna ifrågakomma, vid periodens början äro i fullgodt stånd. Att nu ifrågakomna öfverbyggnadsersättning fördelas till utgörande under hela den första lönereglersperioden torde bäst öfverensstämma med den eljest genomförda grundsatsen, att de medel, som församlingarna tillsläppa för betäckande af boställshafvarnes byggnadskostnader, — vare sig de, såsom under nu gällande lönereglersperioder är förhållandet, inbegripas i boställshafvarens lön eller de, såsom vid de nya lönereglersperioderna är afsedt, utgå i form af ett särskildt anslag — böra utkrävas allenast genom årliga afgifter.

Innan jag slutar, anhåller jag att få något yttra mig om en af domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 16 september 1907 gjord framställning, så vidt den äger sammanhang med förevarande ärende.

Berörda framställning åsyftar utfärdande af föreskrifter om hvad i

afseende å skogshushållningen bör iakttagas vid af- och tillträdessyner å boställen.

I sin underdåniga skrifvelse har domänstyrelsen till en början upprepat vissa uttalanden, som af styrelsen gjorts i den 20 december 1886 afgifvet underdånigt utlåtande öfver det af särskilda kommitterade år 1879 aflämnade förslaget till förordning angående prästerskapets boställen. Dessa uttalanden gå ut på att visa, hurusom afträdande boställshafvare, hvilken haft sig tillerkänd viss andel af boställsskogens behållna afkastning utöfver husbehovet, bör i samma proportion, hvari han ägt njuta andel af skogsafkastningen, till efterträdaren gälda ersättning ej mindre för erforderliga kostnader till afhjälpande af befunna brister i afseende å skogsodling och andra åtgärder för åstadkommande af skogsåterväxt, hvilka bort verkställas före boställets afträdande, än afven för värdet af erforderligt virke till afträdaren ålagda nybyggnads- och reparationsarbeten vid bostället, därest sådant virke icke kan hämtas från den afträdarens besittningstid tillhörande skogsafkastningen utan måste tagas på tillträdarens hyggen.

Härförutom har domänstyrelsen nu framhållit, att vid ombyte af boställshafvare å ecklesiastisk boställe en reglering af rättförhållandet mellan af- och tillträdare jämväl kunde vara af nöden, dels om socknemännen vid af- och tillträdessyner fått sig ålagdt att verkställa nybyggnad eller reparation af boställshus, i hvilket fall fråga kunde uppstå, huruvida därför erforderligt virke, i händelse boställets skogstillgång medgäfvit utsyning däraf, rättvisligen borde tagas på afträdarens eller på tillträdarens hyggen, dels om afträdaren, därest boställets skogsafkastning vore otillräcklig för husbehovet, vid uttagande af husbehovsvirke till efterträdarens förfång öfverskridit hushållningsplanens föreskrifter.

Efter att hafva erinrat om de bestämmelser uti ifrågavarande ämne, hvilka funnits intagna dels i det genom nådig proposition för 1894 års Riksdag framlagda förslaget till ecklesiastisk boställsordning dels i prästlöneregleringskommitténs år 1900 aflämnade förslag till sådan författning, har domänstyrelsen bland annat i afseende å det i sistnämnda förslag under 56 § 9 mom. införda stadgande, som återfinnes under 60 § 8 mom. i det nu föreliggande förslaget, anmärkt, att kommittén vid affattande af detta stadgande syntes hafva förbisett, att afven å boställe, där skogsstaten numera ombesörjde skogsskötseln, befintliga brister i skogsåterväxt, hvilka utan att bero på boställshafvarens försumlighet orsakats exempelvis af ogynnsamma väderleksförhållanden, stormfällning af fröträd m. m., kunde inverka på utfallande andelar i skogsafkastning och därför böra beaktas vid af- och tillträdessyner å bostället, hvarförutom kommittén, såsom det ville synas, ej tänkt på den enligt styrelsens uppfattning ganska ingripande

verkan, som socknemäns byggnadsskyldighet och utsyningsrätt stundom kunde utöfva på det inbördes förhållandet mellan af- och tillträdande boställshafvare.

Med förmälan, att bristen på allmänna föreskrifter i förevarande ämne länge gjort sig kännbar, och under påpekande att, äfven om genom lämpliga bestämmelser i en blifvande ecklesiastik boställsordning denna brist skulle blifva afhjälpt beträffande ecklesiastiska boställen, densamma dock kvarstode beträffande de civila och till ett fåtal ännu befintliga militära bostadsboställena, har domänstyrelsen hemställt, att i särskild nådig kungörelse snarast möjligt måtte meddelas följande föreskrifter:

»Då af- och tillträdessyn å boställe är begärd, skall vederbörande syneförrättare, när tid därför är utsatt, därom underrätta länsstyrelsen, som det därefter åligger att, efter vederbörande jägmästares hörande och där så befinnes nödigt, förordna skogstjänsteman att vid synen biträda.

Ersättning till skogstjänsteman för sådan förrättning utgår enligt gällande resereglemente och gäldas på sätt som finnes bestämdt angående kostnader för skogsskötseln vid egendomen.

Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, skall, såvidt denna skog står under boställhafvarens vård, noggrann undersökning af skogsskötseln verkställas och parternas mellanhafvanden med afseende på skogen vid synen fastställas. Är andel i den behållna afkastningen tillerkänd boställshafvaren, skall af kostnaden för afhjälpan af anmärkta brister i afseende å frötrad och skogsåterväxt påföras afträdaren lika andel, som han ägt att af den behållna afkastningen tillgodonjuta. På enahanda sätt förfares i fråga om värdet af sådant för afhjälpan af brister å boställets hus och hägnader behöfligt virke, som ej kan hämtas från den afträdarens besittningstid enligt hushållningsplanen tillhörande skogsafkastning. I fråga om reparations- eller nybyggnadsarbeten, som åläggas socknemännen att utföra, pröfve dock synemännen efter omständigheterna, huruvida virke härtill, om skogsafkastningen medgifver utsyning däraf, skall påföras skogsafkastningen för afträdarens eller tillträdarens besittningstid.

Af syneinstrument skall transumt, innefattande hvad som rör skogshushållningen, af syneförrättaren sändas till domänstyrelsen.

Hvad sålunda är föreskrifvet gälle i tillämpliga delar äfven i fråga om ecklesiastiskt hemman, som är i författningens ordning utarrenderadt.»

Öfver denna framställning i hvad den angår ecklesiastiska boställen har kammarkollegium, till följd af nådig remiss, den 24 sistlidne januari afgifvit underdånigt utlåtande.

Sedan kollegium darvid bland annat erinrat om lydelsen af 57 § 1

mom., 60 § 8 mom. samt 65 och 68 §§ i det nu föreliggande förslaget till ecklesiastik boställsordning likasom ock om de ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar, som innefattas i prästlöneregleringskommitténs förslag angående grunderna för prästerskapets nya löneregleringar, har kollegium — under förmenande att så vidt anginge de boställen, som afsåges i förslaget till ecklesiastik boställsordning, utfärdande af en särskild kungörelse i förevarande ämne för närvarande ej kunde ifrågakomma — sökt utreda, huruvida någon ändring af de i sistnämnda förslag upptagna bestämmelser i ämnet kunde finnas påkallad, hvarvid kollegium till en början fäst uppmärksamheten därpå, att betydelsen af ifrågavarande bestämmelser skulle högst väsentligt minskas, om de af prästlöneregleringskommittén föreslagna förändrade grunder för skogslagstiftningen komme att vinna tillämpning, hvilket vore afsedt att för hvarje boställe inträffa i regel samtidigt därmed att ny lönereglering för boställshafvaren trädde i kraft.

Vid granskningen af de särskilda bestämmelserna har kollegium beträffande stadgandet i 60 § 8 mom. uttalat den uppfattning, att hvad domänstyrelsen anfört i sitt underdåniga utlåtande af den 20 december 1886 blifvit vid stadgandets affattande vederbörligen beaktadt. Hvad åter angår de af domänstyrelsen nu framhållna nya synpunkter och först den inverkan, som socknemännens utsyningsrätt kunde utöfva på rättsförhållandet mellan af- och tillträdare, har kollegium ansett det icke böra, på sätt domänstyrelsen föreslagit, uppdragas åt synerätten vid af- och tillträdessyn att pröfva, huruvida virke, som kunde varda åt socknemännen utsynadt för utförande af dem vid synen ålagdt byggnadsarbete vid bostället, skulle påföras skogsafkastningen för afträdares eller tillträdares besittningstid. En dylik pröfning syntes kollegium vara en för synerätten främmande uppgift, och att till synerätten hänskjuta ett sådant afgörande förefölle opåkalladt jämväl ur den synpunkten, att vederbörligt beslut, om och till hvilken utsträckning utsyning af virke för ifrågavarande ändamål finge ske, icke kunde föreligga vid synetillfället och alltså en till siffran bestämd likvid mellan af- och tillträdare i denna punkt ej kunde af synerätten uppgöras. Vidkommande det af domänstyrelsen påpekade förhållande, att å boställe, hvars skogsafkastning vore otillräcklig för husbehofvet, en boställshafvare skulle kunna kränka efterträdares rätt genom att vid uttagande af husbehofsvirke öfverskrida den för bostället fastställda skogshushållningsplanens föreskrifter, har kollegium framhållit, att ett sådant förfarande från boställshafvarens sida väl finge anses blifva alldeles uteslutet om, såsom domänstyrelsen i yttrande öfver de föreslagna förändrade grunderna för skogslagstiftningen hemställt, jämväl boställshafvares husbehofsafverk-

ning framdeles komme att underkastas vederbörande jägmästares ledning. Skulle däremot boställshafvares nuvarande rätt att utan sådan ledning företaga afverkning för husbehof bibehållas, vore att märka, hurusom en dylik själfständig afverkningsrätt syntes jämlikt 46 § i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894 tillkomma boställshafvare, icke blott när boställets skog stode under hans egen vård, utan äfven då skogen blifvit ställd under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Det borde därför från domänstyrelsens ståndpunkt krävas undersökning af ifrågavarande förhållande vid af- och tillträdessyn ej blott, såsom styrelsen föreslagit, å boställen, där skogen stode under boställshafvarens vård, utan å hvarje af boställshafvare disponerad boställe, för hvars skog hushållningsplan blifvit fastställd. Detta skulle medföra en ej obetydlig ökning i antalet af de fall, då skogstjänstemans närvaro vid af- och tillträdessyn å boställen blefve nödig. Enär emellertid jämlikt 68 § i nyssnämnda förordning boställshafvare, som öfverträdde den enligt fastställd hushållningsplan honom tillkommande rättighet i afseende på skogens begagnande, skulle straffas såsom för skogsåverkan, samt det enligt 48 § i instruktionen för skogsstaten den 29 november 1889 ålåge vederbörande jägmästare eller skogsbetjänt att till laga åtal befordra dylik öfverträdelse, hvilken därjämte kunde af kronobetjänt åtalas, ville det synas kollegium, som om behof ej skulle förefinnas att af farhåga för sådan öfverträdelse gifva en vidsträcktare omfattning åt stadgandet i 60 § 8 mom. af det föreliggande förslaget till ecklesiastik boställsordning, än detta redan hade. Beträffande slutligen frågan om afträdande boställshafvares ersättningssskyldighet på grund af brister, som vid af- och tillträdessynen anmärkts i afseende å skogsåterväxt på bostället, har kollegium ansett det knappast vara med rättvisa och billighet förenligt, att afträdaren förpliktades lämna tillträdaren någon godtgörelse för dylika brister, så vidt de icke berott på försumlighet från afträdarens sida eller eljest vållats af honom; och har kollegium förmäلت sig ej kunna finna, att af hänsyn till den möjliga förekomsten å boställe af brister i afseende å skogsåterväxten, hvilka ej vållats af boställshafvaren, någon ändring borde göras i nu ifrågavarande stadgande.

Då följaktligen 60 § 8 mom. i föreliggande förslag enligt kollegii mening borde lämnas orubbadt, har kollegium ansett, att jämväl den under 57 § 1 mom. i samma förslag intagna bestämmelse om förordnande för skogstjänsteman att biträda vid af- och tillträdessyn borde bibehållas oförändrad. Skogstjänsteman syntes nämligen ej behöfva erhålla sådant förordnande i andra fall, än som i sistnämnda bestämmelse angåfves; men å andra sidan borde i dessa fall förordnande alltid meddelas och frågan

därom ej, såsom domänstyrelsen föreslagit, göras beroende af länsstyrelsens pröfning. Äfven om nämligen länsstyrelsen skulle kunna med ledning af jägmästarens infordrade yttrande pröfva, huruvida skogstjänsteman behöfde kallas till en förestående syn för att meddela upplysningar rörande brister i afseende å skogsskötseln, så syntes hvarken jägmästaren eller länsstyrelsen kunna på förhand bedöma, om skogstjänstemans närvaro vid synen kunde blifva behöflig med hänsyn till byggnads- och andra arbeten, som tilläfsventyrs komme att af synerätten åläggas afträdaren.

Att nu ifrågasätta ändring af den tillämnade boställsordningens 65 och 68 §§, därtill har kollegium förmålt sig icke finna något som helst skäl; och den af domänstyrelsen föreslagna föreskriften om skyldighet för syneförrättare att till domänstyrelsen sända transumt af syneinstrumentet har kollegium ansett näppeligen vara behöflig, helst styrelsen torde kunna instruera vederbörande skogstjänstemän, som förordnades att närvara vid af- och tillträdessyner, att begära nödig expedition.

På grund af hvad sålunda anförts har kammarkollegium hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes finna domänstyrelsens ifrågavarande framställning, så vidt den angår de boställen, som afses i förslaget till ecklesiastik boställsordning, icke påkalla någon särskild åtgärd.

För egen del instämmer jag uti hvad kammarkollegium i nu omförmälda underdåniga utlåtande anført, allenast med undantag af en punkt, däri jag hyser en annan mening än kollegium. Enligt min uppfattning kan det nämligen nog inträffa, att en boställshafvare rättvisligen bör förpliktas att till sin efterträdare utgifva ersättning med anledning af bristande skogsåterväxt på bostället, äfven om denna brist icke vållats af boställshafvaren. Om t. ex. å boställe, där boställshafvaren åtnjuter andel i skogens behållna afkastning utöfver husbehofvet och följaktligen är skyldig att å denna andel vidkännas afdrag af kostnaden för skogens skötsel, skogsodling å trakter, där den växande skogen afverkats och försålt, väl i vederbörlig ordning blifvit verkställd, men det vid af- och tillträdessyn befinnes, att till följd af ogynnsamma väderleksförhållanden denna odling misslyckats och måste förnyas, synes den omständigheten, att förhållandet först vid af- och tillträdessyner upptäckts, ej böra föranleda att afträdare, som redan uppburit sin andel i skogsförsäljningsmedlen, går fri från kostnaden för den förnyade odlingen, hvilken kostnad rätteligen skolat gäldas af de utdelade försäljningsmedlen. Då ifrågavarande kostnad nu i stället kommer att minska tillträdande boställshafvarens andel i blifvande skogsförsäljningsmedel, bör rättvisligen afträdaren lämna tillträdaren godtgörelse härför. Med denna uppfattning och då sådana fall, som nu afses, kunna förekomma jämväl vid boställen, där skogsskötseln ombesörjes af skogs-

staten, har jag ansett, att ur 60 § 8 mom. af det föreliggande förslaget till boställsordning slutorden från och med »å de boställen» böra utgå.

För åtskilliga smärre redaktionsändringar, som nu icke blifvit omnämnda, torde ej erfordras särskild redogörelse.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter förslag till ekle-siastik boställsordning, affattadt i enlighet med det afgifna yttrandet, och hemställde, att detta förslag måtte föreläggas Riksdagen till antagande.

Statsrådets öfriga ledamöter tillstyrkte bifall till denna hemställan.

Hvad departementschefen sålunda hemställt be-hagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

Victor Edman.
